

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Lakásreform és községi telekpolitika.¹⁾

Irta: dr. Ferenczi Imre.

I.

A mai szerény lakásügyi összejövetelünk tünetszerű mértföldmutatója hazánk szociális fejlődésének.

Körülbelül félszázadja annak, hogy hazánk egyre erőteljesebben fejlődik az iparos és a kereskedő állam felé. Ez a fejlődés népünk összes létfeltételeit oly mértékben alakítja át, amint azt régebbi korszakok alig ismerték. De alig van tere az életviszonyoknak, amelyet az ú. n. kapitalisztikus átalakulás szerte az egész világon annyira érintene, mint a lakás és a telepedés ügyét. Nálunk a falusi lakásviszonyok javítása körül is számos teendő van. A falusi nép az egészségügy és építéstechnika tekintetében nagyrészt rosszabb viszonyok között lakik, mint a városi munkás. Csakhogy ennek a lakásmódnak a hátrányait sok tekintetben ellensúlyozza a szabadban végzett munka, a külterjes, ritkás, gyakran kertes beépítés; a reformnak pedig természetes határokat szab a földműves nép alacsony keresete. A fejlődő ipari és kereskedelmi városokban a nép anyagi eszközei jobb lakásmódot engednének meg, itt azonban fokozottan nehéz közigazgatási és közgazdasági problémát okoz az, hogy hogyan nyújtsunk az egyre szaporodó ipari népességnek lakásokat, amelyek a degenerációtól megóvják és a jövő nemzedékek állandó munkaképességét és egészségét is biztosítják. Mindenki tudja, hogy a modern nagyvárosok lakásügye terén micsoda viasz állapotok keletkeztek, amelyek vészes következményeikkel egyenesen a népek életerején rágódnak. A rossz lakásoknak gümőkórral és ragadós betegségekkel, a gyermekhalandósággal, az alkoholizmussal és a bűnözéssel való összefüggése — azt hiszem — eléggé ismeretes.

Önök itt, Debrecenben az ipari és városias fejlődés küszöbén állanak és épen most készülnek olyan elhatározó, intézményes lépéseket tenni, — nagyszabású városszabályozási tervről, építési szabályzatról, telekforgalmi részvénytársaságról hallunk — amelyek városuk jövő fejlődésének az irányát hosszú évtizedekre hivatják megszabni. E döntő fordulat idején jó szolgálatot vélek tenni városuk érdekének, amikor a lakásreform tudományosan tisztázott és tapasztalatilag igazolt vezérelveinek fáklyájával világítok bele, ha csak néhány pillanatra is, az itt felmerülő kérdések tömegébe és szives figyelmüket amaz eszményekre hívom fel, amelyeknek megszivelésére, egészséges, olcsó lakások állandó biztosítása érdekében, Önöknek még teljes módjuk van.

¹⁾ A munkáskertek megtekintésére szervezett tanulmányi kirándulás alkalmából 1911. évi június hó 4-én Debrecen sz. kir. város nagytanácstermében tartott előadás.

Őnök okulhatnak első sorban azokon a keserves tapasztalatokon, amelyeket hatalmas és szép fővárosunk az iparosodás folyamán a lakás- és telekpolitika terén szerzett. A főváros nagyarányú fejlődése abban a korszakban indult meg, amikor még szerte az egész világon, a gazdasági élet minden terére nézve az egyéni szabad verseny, magyarán »aki bírja, az marja« elvét érvényesítették. Abban az időben még nem volt a városépítés terén sem elismerve az az elv, hogy a községi kormányzatnak feladata, a szántóföldek vásárlásától és felosztásától kezdve, végig a házak és lakások építésének egész genezisén azon örködni, hogy a lakóközön-ség egésze mentől olcsóbban és mentől egészségesebben lakjék.

A székesfőváros tulajdonképeni szabályozó terv híján olyan sablónos utcafelosztás alapján fejlődött, amely mindenütt körülbelül egyformán széles utcákat és rendkívül mély háztelkeket hasított ki és evvel a világ legegésztelenebb, legészszerűtlenebb bércaszárnya-typusát tette a fővárosnak a kültelkeken is uralkodó házformájává. Ez a házforma nemcsak a legegésztelenebb, de a legdrágább is, mivel a telek és házüzérkedésre a legtöbb tápot szolgáltatja. Ehhez járult a Bécs városától a hetvenes években átvett építési szabályzat, amely pl. Berlin városával szemben az építési költségeket felesleges módon 20%-kal fokozza. Ez a szabályzat a telkek minimális nagyságát a külső városrészekben oly magasan szabta meg, hogy a kisházak, nevezetesen családi házak építését a kevésbé jómódú lakosság számára egyenesen kizárta. Végül a főváros a maga nagy telekállományával a közhasznú lakásépítést észszerű formában nem támogatta. A telekárak felhajtására törekvő üzérkedést nem is igyekezett ellensúlyozni, sőt a telkek helytelen elidegenítésével sokszor még tápot is adott neki.

Őnök tudják, hogy jelenleg a székesfővárosnak mily hatalmas építőtevékenységet kell kifejtenie avégből, hogy a kizárólagos bércaszárnya-rendszer mellett bekövetkezett szélső lakásinségen segítsen és a lehetőséghez képest ellensúlyozza az egészségtelen lakásviszonyokat és az uzsoraszerű lakásbéreket. A székesfőváros hatósága teljesen tisztában van avval, hogy ez a nagy lakásépítési akció csak kiegészítő rendszabály, nem intézményes lakásreform, mivel maga is jórészt kénytelen a városépítésnek eddigi hibás intézményes alapjain végbemenni. Ezért vette Bárczy István polgármester kezébe a városszabályzó tervnek, az építési szabályzatnak és a közvetlen községi telekpolitikának a reformját is. Lakás- és telepedés-ügyünk e nagy közigazgatási és közgazdasági alapjaira és azoknak a lakásreform érdekében való kiépítésére kívánom tehát előadásomban a figyelmüket felhívni.

Aki az Őnök városának a látóképét a lakásreformer szemüvegén keresztül pillantja meg, az azonnal örömmel fogja megállapítani, hogy itt a régi magyar nemzeti házforma, az egy- és kétcsaládos kisház, habár jórészt mint bérlakások színhelye, még mindig uralkodik.

Kövessenek el mindent abban az irányban, hogy a *kisház maradjon* a jövőben is *Debrecen uralkodó lakásmódja*. Ebben a felhívásban foglalhatom össze a lakásreform vezérelvét. E vezérelv mellett eltörpül minden részletes rendszabály, beleértve a községi vagy közhasznú munkáslakások építését is. Ne vezettessék magukat félre a külső látszattól, attól a nagyvárosiaskodó hóborttól, amely a kisebb városok lakóit arra csábítja, hogy a magas bércaszárnyák szaporodásán mérjék városuk fejlődését. Mert miként az egyént a nagyvárosi hóbort nem emeli, hanem gyakran nevetségessé teszi, azonképen a községeket fejlődésükben akaszthatja meg az, ha a nagyvárosoknak az individualizmus túlhajtásaiként jelentkező kinövéseit akarják utánozni. Az *iparvállalatokért folytatott versenyben* azok a városok fognak — ceteris paribus — győzni, amelyek a lakosságnak olcsóbb és egészségesebb lakásmódot, a gyártelepeknek olcsóbb telkeket tudnak biztosítani.

A kisházak *erkölcsi és egészségügyi* fölénye a soklakásos bérház fölött annyira kétségtelen, hogy azt a fejlődő külső városrészekben még

akkor is uralkodó házformává kellene tenni, ha nem volna ott egyúttal a *leggazdaságosabb* is.

Csak a külvárosi kisházban lehetséges a munkáscsaládnak — anyagi erejéhez mérten — annyi szobát nyújtani, hogy a gyermekeket a szülőktől és a nemek szerint egymástól is el lehessen választani és ezzel a családi élet tisztaságát biztosítani. A számosabb, bár kisebb szoba sokkal ideálisbb munkáslakást ad, mint a konyha és az egyetlen nagyszoba, amelyben szülők, gyermekek és gyakran idegen ágyrajárók is nemi különbség nélkül vannak összezsúfolva. Már pedig a bércaszárnyákban az alaprajz rendszerint olyan mély és nagy szobákat teremt, hogy azokból egy, legfeljebb kettőre futja a kevésbé módos lakosnak. Így például a fővárosban az 1906. évi lakásstatisztika szerint a lakosságnak 53^{0/0}-a élt egyszobás lakásban, 65^{0/0}-a a lakosságnak — tehát jóval a szoros értelemben vett munkásosztályon túl — legfeljebb kétszobás lakásban lakott. Több-kevesebb eltéréssel így van ez a kontinens ama bércaszárnyás városaiban is, amelyeknek a lakossága jóval módosabb, mint a magyar fővárosé.

Ezzel szemben azokban az országokban, amelyekben a kisház fenntartotta magát, Angliában, Belgiumban, Hollandiában, Németország északnyugati részében és az Egyesült-Államokban a városi munkásságnak tanult, állandó rétegei négy és öt lakrészes lakásokban laknak.

Igaz, hogy ezekben a kisházakban a szobák kisebbek, mint a kontinens bércaszárnyáiban, de erkölcsi tekintetben ez azért előnyös, mivel az ágybérletet intézményesen kizárja, az egészségi érdekeket pedig a családtagok eloszlása két-három hálószobában, a hálószobák különválasztása a nappali szobától, a szobák közvetlen megvilágítása és teljes szellőztethetősége biztosítják. Mindezek olyan tulajdonságok, amelyeket hiába keresünk a mi bércaszárnyáink sötét, dohos, túlzású udvari lakásainál. Számos szimptomatikus statisztikánk van arra nézve, hogy miként emelkedik a halandóság és a betegségek százaléka a népességnek egy-egy házban, illetve egy hektáron való szaporodásával. Bár ezt a viszonyt más tényezők is befolyásolják, mégis jellemző, hogy míg a bércaszárnyás Budapesten, ahol átlag 47 ember él egy házban, 1000 ember közül 1907-ben 20 ember halt meg, a kisházas Nagylondonban, amelyet a köd és füst egészségtelen városának képzelünk, de ahol csak 7-6 ember él átlag egy házban, ezer közül csak 14-6 ember halt meg. De már London ama városrészeiben, amelyekben a magas zártsorú építkezés divik, (Bethnal Greenben, Shoreditchben) 18—20 ember halt meg ezer közül, viszont a nagyon ritkán beépített munkáskertfalukban (Port Sunlight, Bourneville) ezer előre 7—8-ra csökken a halandóság, az első igazi kertvárosban Hampsteadban pedig csak 5-re rug.

Ehhez járulnak a bércaszárnyás városok társadalompolitikai hátrányai. A bércaszárnyás városokban, aminő Budapest, alig egy százaléka a lakosságnak háztulajdonos és még a háztulajdonosok nagy része sem lakik a saját házában. Ellenben ott, ahol a kisház uralkodik, ott a lakosság széles kevésbé tehető rétegei is eljuthatnak még a családi ház tulajdonába. Ahol pedig a kis családi ház dominál, ott megszűnik az a bércaszárnyát jellemző, folytonos béremeléstől okozott óriási lakásváltoztatás, amely a gazdasági értékeknek nagyfokú elpocsékolását, a lakások és butorok rongálását okozza és a legfejlettebb kulturközpontjaink népét ismét nomáddá teszi.

Igaz, hogy a kisház beépítés mellett a lakosság nagyobb távolságra lakik a munkahelyétől, de azt ellensúlyozhatják az iparos és üzleti életnek decentralizációja, a jó közlekedési viszonyok. Tényleg megállapították azt, hogy ahol ez a lakásmód divik, a közlekedés fejlettebb és olcsóbb, és mint-hogy a dolgozó ember csak reggel és este tér haza, a gyorsvonaton kevesebb időt is veszít, mint a rossz közúti vasúton való napi négyszeri utazással. Különbösen a kislakásos beépítés nem is növeli az emeletek csökkentésével egyenes arányban a városok beépített területét. Baumeister kiszámította, hogy az egyszobás házakból felépített város még csak nem

is vesz igénybe kétszer akkora területet, mint a négyemeletes házakból álló község.

Az erkölcsi és egészségi tekintetben kétségtelenül fölényes kisház azonban *olcsóbb* lakásmódot is jelenthet a lakosság számára ott, ahol a városfejlesztés egész rendszere a kisház igényei szerint alakul. Ebben a tekintetben két kérdés jön számba: az építési költségek és a telekár kérdése.

Az első kérdés kisebb jelentőségű. Itt az a tapasztalat, hogy azokban a városokban, amelyekben az *építési szabályzat* a tömeges bérházra van szabva, azokat a szigorú szabályokat, amelyeket csak az okol meg, hogy a lakók egészségügyi érdekeit és tűzrendészeti biztonságát a bérkaszárnyákban meglehessen védeni, sablonosan kiterjesztik a kisházakra is és ezzel mesterségesen megnehezítik azok építését. A könnyítések, amelyeket ezekben a városokban a kisházaknak nyújtani szoktak, épen mivel az általános szabály alól tett kivételek, elégtelenek. Angliában ellenben a kisház az építési szabályzat normája és a magas bérházakkal szemben emelnek kivételes követelményeket. A modern lakásreform tehát azt a kívánságot támasztja, hogy az építési szabályzat egészen külön szabályozza a kisházak építéstechnikai követelményeit a bérkaszárnyáktól, mivel akkor a méretek és konstrukciók tekintetében sokkal messzebbmenő engedelményeket lehet tenni: alacsonyabb emeleteket, meredekebb lépcsőket, olcsóbb anyagokat, kisebb téglafomat, padláslakásokat stb. lehet megengedni.

Különben vannak szakemberek, akik azt állítják, hogy az építési költségek a többemeletes háznál — még a mai sablonos építési szabályzatok mellett is — csak a harmadik emeletig csökkennek. De azok is, akik az építési költségeknek ezt a csökkenését állandónak vélik, elismerik azt, hogy az elérhető megtakarítás az összeköltésekhez képest lakásonként egészen jelentéktelen összeg. Fabarius pedig kijelenti, hogy az építési költségeknél elért csekély megtakarításokra is, kellő telekpolitika és közvetlen községi vagy közhasznú lakásépítés versenye nélkül, a vállalkozók teszik rá a kezüket, akik tekintet nélkül az önköltségekre, mindig a lakosság fizetőképességétől megengedett legmagasabb lakásbéreket követelik.

A lakásreformnak a kulcsa tehát kétségtelenül a *városi telekpolitikában* van. A fejlődő városokban ugyanis a házépítés a tőkebefektetés tárgya lett, ellenben a telek az üzérkedés tárgyává vált. A lakásbérek állandóan emelkednek, mivel a lakóknak nemcsak a lakás tulajdonképeni előállítási költségeit kell megfizetniök, hanem azokat az összegeket is, amelyekre a teleküzérek és építési vállalkozók mint vállalkozói nyereségre, a kockázat jutalmára és a kezelési költségekre szerttesznek.

A telek nagyságán, alakján és árán mulik nagy mértékben az, hogy mennyiben jut a város népe levegőhöz és világossághoz, a nap fényéhez és melegéhez. Mig a lakástermelés egyéb tényezői a pénz, az anyag és a munka ára, valamint a súlyos házadó nagy mértékben függetlenek a községi politikától, a telekárak elsősorban attól függnnek, hogy milyen városfejlesztő és telekpolitikát folytat a közhatóság. A városi telek a nélkülözhetetlen javak közé tartozik, de csak bizonyos ritka természeti helyzetekben (beépített kereskedelmi központ) bír igazán egyedárúsági jelleggel. Hogy milyen óriási áremelkedésekkel állunk itt a nagyvárosokban szemben, arra nézve legyen szabad egy néhány példát idéznem. A londoni tőzsde (Royal Exchange) a City-ben levő telkét a XVII. század végén 7.400 £-ért vették meg, jelenleg 1,250.000 £-ra becsülik az értékét. Egy háznak a bérhozadéka a Lombard Street-en 1668-ban 28 £ volt, 1877-ben 2.600 £-ért adták bérbe. A Carlton Hotel társaság a Trafalgar Square-en egy saroktelket vett oly áron, amely acre-ként 4,000.000 £-nek felel meg. A párisi nagy Opera környékén egy négyszög méter telek értékét ehhez képest alacsonyra, 10.000 frankra becsülik. A berlini Friedrichstrassenek egy saroktelke oly magas áron került egy konzorcium birtokába (nem egészen 1.000 négyszög méter 1,400.000 M-ért), hogy színházat kellett rajta építeni («Komische Oper»),

különben nem lehetett volna értékesíteni. A legmagasabb telekár, amelyet eddig Budapest négyszögölenként fizettek, tudomásom szerint 13.000 K volt.

A rendkívül szűkre mért belső City-területtől eltekintve, a nagy tömegek lakásszükségleteire alkalmas épülettelkek száma tetszés szerint fokozható, — hacsak a várost hegyek vagy erődítmények nem környezik. Már pedig a városok *lakáskérdése* nem a belső városrészekben, hanem a *fejlődő külső lakóvidéken* követett lakáspolitikán dől el. A városnak tehát, mint a közérdek szervezett képviselőjének minden igyekezetével azon kell lennie, hogy a telekárakat a város külső területén lehetőleg alacsony színvonalon tartsa és azok üzérkedésszerű felhajtását megakadályozza. Hogy ezt a fontos célt megközelítse, két minőségben kell telekpolitikát folytatnia: 1. mint *hatóságnak*, 2. mint *telekvállalkozónak*. Mint hatóságnak, a városnak két főszekőzt kell megragadnia a lakásreform érdekében: az egyik az általános városszabályozó tervvel összefüggő építési szabályzat, a másik a városépítés konkrét irányítása és vezetése. Mint telekvállalkozónak a községi telekállomány megfelelő részét kell tulajdonul megszereznie és azzal a telekárakat a közérdeknek megfelelő formában közvetlenül kell szabályoznia.

A községi feladatok első részével, a hatósági teendőkkal röviden végezhetünk. Azokban a városokban, amelyekben a tömeges bérház, a már említett helytelen utcafelosztás folytán, a város minden részében felütheti a fejét, ott a telek ára ahhoz az üzleti jövedelmezőséghez idomul, amelyet ez a házforma majdan nyújtani fog. Ilyen viszonyok mellett már az előlegezett magas abszolút telekár is megakadályozza a közvetlenül bepítés alá kerülő, fejlődő kerületekben azt, hogy kisházakat, pláne külterjesen, azaz nyílt házsorban építsenek, hogy sok területet foglaljanak le kertek, parkok, játékterek stb. céljaira. A kisházak városokban ellenben, ahol mindenkinek módjában van a városnak külső vidékein, kis olcsó telken hajlékot teremteni, az egészségtelen telekspekuláció még a belső városrészekben is alig érvényesülhet. A bérkaszárnya szóval csak ott nyújthat olcsóbb lakásokat a kisháznál, ahol jogi és törvényes rendszabályok mesterséges előnyökben részesítik a kisházzal szemben.

A tömeges bérházak továbbterjedésének megakadályozása és a kisházaknak a tömeges bérházakban való higiénikus elhelyezése végett tehát a városszabályozó tervnek és az ezzel összefüggő építési szabályzatnak a *fokozatosság* elve alapján kell állania, úgy, hogy az övezetek csökkenő lakossűrűséget eredményezzenek. A modern városépítési tudomány a városszabályozó tervvel szemben nevezetesen azt a követelményt állítja fel, hogy a külső városrészekben kisházak lakóvidékeket kell teremteni azáltal, hogy már az utcák szélessége és a telkek beépíthető nagysága is kizárja a magas nagy házakat. Az útépitési költségek csökkentése végett a lakóvidékeket a széles forgalmi útvonalakkal összekötő utcákat is keskenyebbre kell megszabni, mint különben. Kívánatos továbbá, hogy a kisházakat pusztán gyalogjárókkal is meglehessen közelíteni és azokat az utca felé nyílt lakóudvarok köré lehessen csoportosítani. Mindezt nemcsak a takarékoság javáért, hanem a *lárma és por* elleni küzdelem is. A zárt, nyílt és félig nyílt sorban való építést a lakóvidékeken változatosan kell alkalmazni, úgy hogy a gazdagok céljaira szolgáló villanegyedek mellett olyan zárt sorú kisházak városrészek is létesülnek, ahol a szegényember akár 30—50 négyszögölon is építhet magának házat. Az ilyen kisházak, amelyekben két-három szoba van, sokkal egészségesebbek, mint a bérkaszárnya udvari lakásai, még ha külön kertjük nincs is és az egyik szoba a tető alatt van. A tömeges bérkaszárnját pedig a városok további kiépítésénél a jövőben teljesen ki kell zárni. A belső városrészekben — a tisztán üzleti negyedektől eltekintve — és a nagy forgalmi útvonalakon, amelyek a lakóvidékeket keresztezik, a nagyobb bérházakat azért kell fentartani, mivel vannak emberek, akiknek közvetlenül a munkahelyük közelében kell lakniuk. De ezeket a bérházakat is az egészségtan követelményeinek megfelelően kell reformálni.

Az állami munkásbiztosítási hivatal judikaturája.

Irta: dr. Pap Géza.

Mint a tábori kórház a harci zajtól hangos csatatér közelében, úgy végzi a betegek és sérültek körül csendes, de üdvös hivatását az állami munkásbiztosítási hivatal bíraskodása. És sajátságos, nem is a genfi konvenció vörös keresztjének védő jelével ellátott, szent és sérthetetlen orvosok, hanem az állami közhatalom harcra katonái szolgáltatják az igazság mérlegén kimért segélyeket és kártalanításokat, oly bírák, akik felváltva az állami közérdek hatalmi szolgálatát is ellátják. Méltán feltolul az a kérdés, vajjon nem szenved-e csorbát az igazságszolgáltatás érdeke, ha azok, akik azt hivatásuk szerint gyakorolják, egyszersmind más érdekeket, más célokat is szolgálnak? Vajjon nem zavarja-e a bírónak a beteg és a sérült igazságát kereső, odaadó figyelmét, ha gondolkozását egyre kísérik az egyidejűleg teljesített közigazgatási gyakorlatában megszokott törekvések, a közérdek, a közjó — nem mindig valódi, sajnosan, igen gyakran csak vélt — szempontjai?

Ezekre a kérdésekre megadja a választ az állami munkásbiztosítási hivatal harmadfélèves judikaturája.¹⁾

Aki kellő figyelemmel kíséri ennek fejlődését, az nem zárkozhatik el annak a ténynek elismerésétől, hogy a közigazgatási jogkörben végzett tevékenység rossz irányban semmiképen és legfeljebb csak előnyösen befolyásolja a munkásbiztosítási bírák hivatásos működését. Éppen a bíraskodás érdekében szinte örvendetesnek kell tehát tartanunk, hogy az élet itt is erősebb volt, mint a neki és szükségleteinek ebben a vonatkozásban meg nem felelő törvény. Az élet parancsoló követelményei ugyanis csaknem teljesen megszüntették az állami munkásbiztosítási hivatali biztosítási és bírói osztályokra tagoló törvény idevágó rendelkezésének tényleges végrehajtását és azt a fejlődési eredményt hozták létre, amely szerint valóságban a hivatal, bár különböző eljárási szabályok szerint, de egységes hatóságként fejt ki működését és bírói és biztosítási tanácsaiban gyakorolt, lényegileg bíraskodási joghatóságától csak a felügyeleti jogkör válik el, melyet a hivatal vezetője saját felelősségére és saját hatáskörében, de jórészt ugyanazokkal intéz, akik a tanácsok tagjai.

A törvényre vonatkozólag említett tényt nem azért hangoztatjuk, hogy vádat emeljünk ellene. Kétségtelen, hogy annak rendszere elméletileg tisztább és állami szervezetünk alapelveinek inkább megfelel, mint a tényleges állapot. Viszont azonban az eddigi tapasztalatok után bizonyosnak látszik az is, hogy az állam mindinkább szaporodó szociális feladatai új kormányzati alakulatok és új módszerek meghonosítására utalnak, és jelesül arra is, hogy eltekintve a szorosán vett politikai és így a kormányhatalomra bizandó hatáskörtől, a munkásbiztosítás állami feladatait egységes hatóság lássa el. Ugyanaz a hatóság végezze a közigazgatást és a bíraskodást, mindegyik ügykör természetének megfelelő eljárás szerint.

Nálunk is alkalmazást kell találnia annak az álláspontnak, amelyet Posadovszky—Wehner gróf, a német birodalom nagyhirű államtitkára és egyik legkiválóbb szociálpolitikusa a birodalmi gyűlés 1901. évi március hó 14-ik napján tartott ülésében kifejezett, mondván: »A legnagyobb hátránynak tartanám, ha a közigazgatást és bíraskodást elkülönítenék ennél a hatóságnál (Reichsversicherungsamt), amelynek határozatai nagyrészt a munkásosztály viszonyainak gyakorlati ismeretén és általában a szociális viszonyok ismeretén alapulnak«.

A munkásbiztosítási helyes bíraskodás követelményeinek élére mi is

¹⁾ Az állami munkásbiztosítási hivatal 1909. évi március hó 4-ik napján tartotta meg első tárgyalásait.

ezeket állítjuk: a munkásosztály viszonyainak gyakorlati ismeretét és általában a szociális viszonyok ismeretét.

Kétségtelen, hogy *a jogi tudás ennek a bíraskodásnak is nélkülözhetlen eleme*, de ez itt inkább csak segédeszköz és pedig, hangsúlyozzuk, bármennyire értékes, de mégis segédeszköz jelentőségével bír. A rendszeres, fegyelmezett gondolkozási módszer, amely látszólag hasonló jelenségek rejtett különbözőségeinek és látszólag különböző jelenségek lappangó azonos tartalmának felismerésére képesít, a társadalom szervezeti összességének és részletei kölcsönös viszonyának, valamint kifejlődésének és fejlődése törvényeinek ismerete, a munkásbiztosítási bíraskodásban is átfogóbb, egyszersmind pedig szabatosabb jelleget kölcsönöznek az ítélkezésnek. A jogi tudás, amely ezeket az ismereteket nyújtja, szilárdabb alapot és tisztább felépítést kölcsönöz a munkásbiztosítási bíraskodásnak is. De az anyag, amiből ez épül, kell, hogy legfőként a munkásosztály szociális viszonyainak gyakorlati ismerete legyen.

Ebbe a nézőpontba helyezve az állami munkásbiztosítási hivatal eddigi bíraskodását, talán meg lehet állapítani, hogy nagyban és egészben valóban szociális igazságot szolgáltatott, vagyis olyant, amely megfelelt a bíraskodása alá helyezett társadalmi osztály viszonyainak, ehhez képest felfogásának és lelkiismeretének is. Az érdemi bizonyítástól eltekintve, e mellett szól maga az a tény is, hogy a munkásság, amely szervezeteiben és sajtójában oly nagy figyelmet fordít a munkásbiztosításra, az állami munkásbiztosítási hivatal bíraskodását úgyszólván soha nem támadta, sőt nem egyszer helyesléssel és elismeréssel kísérte. Munkaadói érdekeltség részéről pedig, valamint a jogászörökből számottevő kifogás nem, sőt inkább elismerés volt hallható.¹⁾

Amikor ezt az örvendetes eredményt megállapítjuk és létrejöttének tényezőire is kiterjed gondolatunk, személyi mozzanatoktól eltekintve, amelyek a közvéleményt nem érdeklik, nem szabad feledni az állami munkásbiztosítási hivatal bírói osztálya rendkívüli tagjainak, a munkaadók és az alkalmazottak közül választott ülnököknek értékes közreműködését. Az elbírálás alá kerülő viszonyok gyakorlati ismeretét hozzák magukkal a bíróság tárgyalásaihoz és tanácskozásaihoz. Ez törvényes hivatásuk is. Emellett azonban érdemül kell betudni azt az általában tapasztalható készségüket és buzgalmukat, amellyel a nemes bírói hivatásnak megfelelni igyekeznek, valamint meg kell emlékezni arról a magasrendű értelmiségről is, amelyet a tárgyalások és tanácskozások során felmerülő egyéb, különösen jogi és orvosi kérdések felfogásában is nem egyszer tanúsítanak.

Ha az ülnökök közreműködése körül mégis fogyatkozások észlelhetők, ez nem az ő rovásukra esik, hanem inkább a pénztári önkormányzat hibájából ered.

Elégé nem is kárhoztatható ugyanis az a pénztári érdekeltség közreműködésének törvényhozási létokát kigúnyoló eljárás, hogy a pénztári önkormányzat az ülnökök megválasztásánál úgyszólván semmi gondot sem fordít arra, hogy az összes szakmák, különösen pedig a balesetbiztosításra kötelezett foglalkozási ágak megfelelően képviseltessenek a bíróságban. Innen ered, hogy egész nagy iparágak vannak, amelyek képviselői hiányzanak az ülnökök közül,²⁾ aminek további eredménye az, hogy a munkaképesség fokának elbírálásánál a szakmabeli társak mindennél illetékesebb véleményét a bíróság nélkülözni kénytelen és kizárólag a rendes bírák jórészt elméleti ismereteire és az orvosszakértői véleményekre kell az ítélkezésnek támaszkodnia. Teljesen indokolt, sőt a biztosítás célja és rendeltetése szempontjából mellözhetetlen követelmény, hogy a felügyeleti hatóság legközelebbi alkalommal a törvényes eszközök legteljesebb érvényesítésével odahasson, hogy ezt az anomáliát megszüntesse.

¹⁾ Dr. Szladits Károly kir. ítélő-táblai bíró előadása a Magyar Jogászegyletben 1910.

²⁾ Jelenleg sincs a hivatal 100 rendes és 50 pótülnöke között egyetlen kovács, kőfaragó, kövező, tímár, kádár, mechanikus, szobrász, cserepező stb. sem.

Igazság okaért nem szabad feledni azt sem, hogy a munkásbiztosítási bíraskodás szociális irányának fejlődését lényegesen előmozdította az eljárási szabályzat is. Sok kérdésben, amelyeket máshol, és jelesül Németországban, számolva a példákat nélkülöző úttörő munkásság nehézségeivel, az eljárási szabályzat megoldani nem mert és a bírói gyakorlat szabad fejlődésének hagyott fenn, a mi eljárási szabályzatunk, úgy látszik éppen a külföldi jogfejlődés eredményének beható méltatása alapján és a mi törvényünk szellemének továbbgondolásával, olyan eljárási szabályokat állított fel, amelyek a munkásbiztosítási bíraskodás szociális céljainak megvalósítását nagy mértékben előmozdítják. Az egész munkásbiztosítási perrendtartáson átvonul a biztosítottak érdekeinek gondozása, ezek érvényesítésének megkönnyítése, az alakiságok lehető kiküszöbölése, a jogorvoslatok minél szélesebb körű megállapítása. *Minden rendelkezés csak azt a célt szolgálja, hogy a biztosított minél könnyebben, minél olcsóbban és minél gyorsabban, emellett minél biztosabban juthasson anyagi igazságához.*

Igy bármely beadványnak föllebezésként elfogadása, ha abból egyáltalán az tűnik ki, hogy a fél valamely segélyezési vagy kártalanítási ügyben jogsérelemtől panaszodik (Elj. rend. 54., 61. §§.), a kiskorúak és gondnokoltak perképeségének szélesebb körű megengedése (Elj. rend. 36. §.), a meg nem jelenő féllel szemben makacssági ítélet hozatalának mellőzése (Elj. rend. 71. §.), a fél esküjének eltiltása (Elj. rend. 71. §.), a tárgyalás során az előadás terhének az elnökre, illetőleg előadóra hárítása (Elj. rend. 91. és 336. §§.), a föllebezési kérelem utólagos kiterjesztésének megengedése (Elj. rend. 92., 339. §§.), az egyezség kizárása (Elj. rend. 93. §.), a bíróságnak az a kötelessége, amely szerint a bizonyítékokat hivatalból kell beszereznie és a tényeket és bizonyítékokat hivatalból kell figyelembe vennie (Elj. rend. 109. §.), a bizonyítékok szabad mérlegelésének elve, amelyet azonban az indokolás kötelessége ellenőriz (Elj. rend. 110. §.), a pereskedésnek jórészt költségmentessége (Elj. rend. 198. §.), a jogorvoslati mulasztás igazolásának és az újrafelvételnek megengedése (Elj. rend. 235., 356. §§.) mind azt a célt szolgálják, hogy a munkásbiztosítás szociális szempontjai minél tökéletesebben érvényesülhessenek.

Az eljárási alapelveknek ilyképen kötelező módon és írott jogforrásban történt megállapítása következtében az állami munkásbiztosítási hivatalnak csak kisebb tere maradt arra, hogy az eljárási jog tekintetében jogfejlesztő gyakorlatot teremthessen. Mindenesetre nagy előnyére a munkásbiztosítás ügyének, mert ez a körülmény megengedte, hogy az állami munkásbiztosítási hivatal felső bírósági gyakorlata az anyagi jog kifejtésével, a törvényben lefektetett alapelvek gyakorlati alkalmazásának tökéletesítésével annál gondosabban foglalkozhassék.

Bár nem kellett tehát a német munkásbiztosítás kezdőszakán ott felmerült nagy nehézségekkel megküzdeni, ahol is a birodalmi biztosítási hivatal hosszas gyakorlatán és számos elvi határozatán kellett keresztülförnie azoknak a helyes elveknek, amelyeket nálunk az eljárási rendelet a bíróságnak készen nyújtott, még így is maradt elég olyan perjogi részletkérdés, amelynek irányadó eldöntése és joggyakorlatának megteremtése az állami munkásbiztosítási hivatalra várt. Kitűnik ez abból is, hogy a hivatal bírói osztályának eddig hozott egyetlen teljesülési döntvénye, úgyszintén a hozott 25 elvi határozatából 13 határozata eljárási kérdésre vonatkozik, nem szólva azokról az eljárási jog körébe vágó fejtegetésekről és megállapításokról, amelyek a felsőbíróság egyéb határozataiban is előfordulnak és esetleg utóbb fognak elvi határozatok tekintélyével felruházhatni. Az állami munkásbiztosítási hivatal ugyanis azt a helyes gyakorlatot követi, amely szerint az elvi kérdések általában nem első felmerülésük alkalmával, hanem csak többszöri ismétlődés után és a különböző gyakorlati esetek megvilágításában nyernek irányadó szerepre szánt elvi határozatban való eldöntést.

Az eljárási kérdések közül különösen két nagyfontosságúban jött létre elvi megállapodás. Az egyik a felsőbb bíróság felülbírálati jogkörének megállapítása a 7. sz. elvi határozatban, a másik a járadékokra vonatkozó hatásköri és eljárási szabályoknak az 1. sz. teljesülési döntvényben, valamint a 14. és 25. sz. elvi határozatokban történt tüzetes kifejtése.

A felülbírálati jogkör tekintetében tudvalevőleg az az elvi felfogás érvényesült, hogy a felsőbb bíróság *azt az igénypontot, amelyre a felebbezés vonatkozik, az igény egész terjedelmében hivatalból megvizsgálja* és annak alapján a kijáró szolgáltatást törvényes mértékben hivatalból megállapítja, az igény teljes alaptalansága esetén pedig azt elutasítja, tekintet nélkül arra, hogy melyik féltől ered és meddig terjed a fölebbezési kérelem. Ehhez képest az alsófokú ítélet a nem fölebbező igénylő javára is megváltoztatható és megváltoztatható a fölebbező igénylő hátrányára még akkor is, ha a pénztár nem fölebbezett.

Ez az elvi határozat nem tett egyebet, mint azt, hogy levonta a szóban levő kérdésre a törvényben és az eljárási rendeletben megállapított hivatalbóli eljárás következményét.

Maga a törvény 84–88. §-aiban gondoskodik arról, hogy a munkaadók bejelentése alapján a sérültek, illetőleg hozzátartozóik baleseti kártalanítása hivatalból történjék, anélkül, hogy ezeknek az eljárást kérniök kelljen. Erre kifejezetten is utal a törvény javaslatának miniszteri indoklása (Min. ind. 167. lap, 89. §.), amely szerint a kártalanítási eljárásnak az az alapelve, hogy a kártalanítás hivatalból állapítandó meg, mert »a kártalanításra a sérültek és hozzátartozóinak törvényes igényük van és azt nem kell külön kérniök«.

Amit a törvény a balesetbiztosítás tekintetében kifejezetten kiindulási pontul elfogadott, elvben a betegségi biztosítás tekintetében is megáll. Igaz ugyan, hogy a pénztár a biztosított vagy ennek érdekében egyéb helyről jövő közbenjárás nélkül nem is szerezhet tudomást annak betegségről. Sem a munkaadót a biztosított alkalmazott betegségének bejelentésére, sem a pénztárt a biztosítottak egészségi állapotának szüntelen nyomozására kötelezni nem lehet. Előbbit azért nem, mert a betegség, a balesettől eltérőleg, rendszerint nem valamely külső esemény, hanem rendszerint észrevétlenül ható okok eredménye. Az összes biztosítottak egészségi állapotának hivatalból való nyomozására pedig nem lehet a pénztárt kötelezni, mert ez a pénztári szervezet terjedelme, a betegségnek részben szubjektív jellege és az elv következetes keresztülvitelének óriási és jórészt meddő költségei következtében céltalan, sőt észszerűtlen volna. Mindamelllett a hivatalbóli eljárás elve a betegségi biztosítás területén is érvényben van, annyiban, hogy az igényjogosultnak pusztán jelentkezése alapján, határozott igény előterjesztése nélkül is ki kell neki szolgáltatni a kijáró segélyeket, sőt bármely úton szerez a pénztár tudomást a segélyezésre igényjogosult tag vagy családtag igényéről, legyen ez bár tehát valamely könyörületes szomszéd, a gondozó hatóság, valamely jótékony egyesület, sat. bejelentése alapján, a pénztár magának az igényjogosultnak kezdeményezése és kérése nélkül is hivatalból tartozik a jogos segélyezés folyósítása iránt intézkedni.

A törvényben lefektetett elv alapján az eljárási rendelet is a munkásbiztosítási per hivatali jellegét fogadta el. A pernek, mint jogvitának, e fogalmi lényegéből következik ugyan, hogy az a vitató fél kezdeményezése nélkül nem keletkezhetik; perre kényszeríteni olyant, aki jogot nem vitat, nem lehet. A megindított perben követendő eljárás, a per sorsa és befejezése azonban csak részben függ a per kezdeményezőjétől. Az ő behatását mindazok a többé-kevésbé szűk korlátok szabják meg, amelyeket a jog a közérdek szempontjából megvonni jónak lát. Minél nagyobb mértékben érinti a vitás jog a közérdeket, annál inkább belenyúl a bírói közhatalom a per egész lefolyásába.

Ebben az értelemben kell felfogni a munkásbiztosítási perre meg-

állapított hivatalbóli eljárás jellegét is. A fél panaszkodik, ezzel a per megindul, a továbbiakban a bíróság rendelkezik. Ez a felfogás érvényesül az eljárási rendelet idézett szabályaiban, ez jut kifejezésre a hivatal bírói tanácsainak 7. sz. elvi határozatában is.

Miként a német birodalmi biztosítási hivatal, úgy a mi állami munkásbiztosítási hivatalunk is úgy látja, hogy a szociálpolitikai törvények helyes végrehajtásához fűződő közérdek megköveteli, hogy mindenki megkapja törvény szerint megillető jogát. Nem szabad, miként a tiszta magánjogoknál, az érdekelték tetszésére bízni, vajjon kívánnak-e és mennyiben kívánnak a szociálpolitikai törvény alapján megillető jogaikkal élni. Így nem volna elérhető a munkásbiztosításnak az a célja, hogy a gazdaságilag gyöngéknek általános szociális gondozást nyújtson az élet legsúlyosabb szükségseiben. Éppen ennél a rétegnél, amelynek e gondoskodás javára szolgál, számot kell vetni a hiányos törvényismeretekkel és azzal, hogy az ügyvédi kényszer, amely a polgári perekben jórészt fennáll, itt nem nyerhet alkalmazást. Így hárul a munkásbiztosítási bíróságokra és a felső bíróságra is az a szép, de nem mindig könnyű feladat, hogy nemcsak bíró, de bizonyos mértékben ügyvéd is legyen, ha nem is az ítélet hozatalánál, de mindenestre a per lebonyolításánál.¹⁾

Ha ez a szellem hatja át, aminthogy ennek kell áthatnia a munkásbiztosítási bíráskodást, ha máris írott jogszabály parancsolja a hivatalbóli eljárás alkalmazását, úgy az állami munkásbiztosítási hivatalnak csak egyetlen következetes lépéssel kellett továbbmennie, amikor mindezek után kimondta azt is, hogy a felülbírást a vitás igénypont egész terjedelmében hivatalból teljesíti és annak alapján a köteles szolgáltatást törvényes mértékben hivatalból megállapítja, illetőleg elutasítja, tekintet nélkül arra, hogy ki volt a főbbező és hogy a vitás igény tekintetében meddig terjed a főbbező kérelme.

Talán felhozható e megoldás ellen, hogy nem helyes olyan egyén javára jogot megítélni, aki ezt maga nem kéri; talán felhozható az is, hogy bíróság csak vitás igény eldöntésére hivatott és így nem ítélni meg a felső bíróság sem olyant, amit a fél maga nem kívánt főbbezésében.

Mindezeknek az ellenvetéseknek azonban csak látszólagos súlya van. A fél rendszerint azért nem kéri a többet, mert abban a jogi tévedésben van, hogy neki csak kevesebb jár. Merőben antiszociális azonban, hogy az első sorban társadalmi gondozást célzó törvény nem tudása jogfosztással büntetessék. Itt a társadalom a törvényesen megállapított keretben elvállalta a gondoskodást, az ő kötelessége, hogy azt teljesítse is.

Célt tévesztett azonban az említett második ellenvetés is, amely azt mondaná, hogy a bíróság csak vitás igény eldöntésére hivatott. Hiszen az elvi határozat is a vitás igénypontra szorítja a felülbírást jogkörét. Kellő mértékben figyelembe veszi tehát azt a kétségtelen igazságot: ahol nincs per, nem kell bíró. Az elvi határozat csak abban tér el a felhozott ellenvetéssel szemben, hogy akkor, amikor a peres igénypontra szorítja a felülbírást, ezt aztán mégis úgy kívánja teljesíteni, hogy nem korlátozva a főbbezési kérelem terjedelmétől, anyagi igazságot szolgáltatson.

A két álláspont különbsége a gyakorlati példán szembeszökő. Így: az országos pénztár 25%-ban állapítja meg a munkaképesség csökkenését. A sérült kevesli, főbbez. A bíróság a munkaképesség csökkenését 35%-ra teszi. Ez ellen a pénztár főbbez, kéri saját 25%-os megállapításának a helybenhagyását. A felső bíróság úgy látja, hogy nemcsak alaptalan a pénztár kérelme, de még az első bíróság is tévedt, mert a sérült munkaképessége 50%-al csökkent. A rendes bíróság a közönséges polgári perben, valamint az, aki az állami munkásbiztosítási hivatal említett elvi határozatát helytelenítene, nem törődne a sérült anyagi igazságával, egyszerűen elutasítaná

¹⁾ Handbuch der Unfallversicherung. Herausgegeben von Mitgliedern des Reichsversicherungsamts. 3. Auflage, III. Band, Sonderabdruck 138. lap.

a pénztár fölebbezését és maradna az alsó bíróság 35⁰/₀-os megállapítása. A munkásbiztosítási bíróság azonban nem elégedhetik meg az ily alaki igazság kiszolgáltatásával. Nemcsak elutasítja a pénztár alaptalan fölebbezését, de meg is ítéli a sérültnek az 50⁰/₀-os munkaképessége szerint megfelelő járadékot.

Meg kell vallani, a példa a gyakorlatban másként is alakulhat. Megtörténhetik, hogy az alsó bíróság határozata ellen, amely a pénztár 25⁰/₀-os megállapításával szemben 35⁰/₀-ban állapította meg a munkaképesség csökkenését, a sérült és nem a pénztár fölebbez, a felső bíróság pedig azt találja, hogy a pénztár megállapítása volt helyes. Az állami munkásbiztosítási hivatal elvi határozata szerint ily esetben el kell utasítani a fölebbezést, de egyszersmind az alsóbíróság által megítélt jogigényt le kell szállítani abban a mértékben, amely anyagi igazság szerint jogosnak mutatkozik. A polgári perhez szokott rendes bírósági gondolkozás ily esetben szintén elutasítaná ugyan a fölebbezést, de meghagyná az alsó bíróság jogtalan megállapítását.

Más helyen és kiváló oldalról reámutattak már,¹⁾ hogy még az itt utóbb említett esetben is mily nagy közérdek fűződik az anyagi igazság érvényesítéséhez. »Vajjon a polgári perben melyik fél és minő mértékben győzedelmeskedik, rendszerint csak magukat a peres feleket érdekli, míg ellenben a munkásbiztosításra vonatkozó legtöbb döntést a jogosult munkásnak számos munkástársa bíráló szemekkel vizsgálja és visszatetszést szül a munkások körében, ha társuknak olyant ítélnék meg, amihez közfelfogás szerint neki igénye nincs, pl. továbbra is meghagynak az illető munkásnak bizonyos járadékot, noha neki is ugyanannyi keresete van, mint társainak.«

Mi tovább megyük és annak a véleményünknek adunk kifejezést, hogy egyenesen megrontó hatással volna a munkásosztályra, ha a felső bíróság csalhatatlannak vélt, de korán sem megdönthetlen alaki jogelvek alkalmazása következtében az általa elbírált perekben olyan mértékű igényeket hagyna érintetlenül, amelyek a tagot meg nem illetik. Így maga a bíróság szegődne a más forrásokból már elég bőven táplálkozó járadékhisztéria tenyésztői közé, mert a munkás nem csak bajának szubjektív túlzásában, de az alakiságba vesző per esélyeiben bizva és azoktól ingerelve, még inkább fokozná az áldatlan járadékhajszát. Csak kijózanító hatása lehet annak, ha a munkás tudja, hogy a per folytatásában nem csak nyerhet, de veszhet is.

De nem csak a munkások, hanem a munkaadók összeségét is érinti, hogy a fél csak annyit kapjon, amennyi őt megilleti; nem kevesebbet, de többet sem. Az igény ugyanis mindenesetre az érdekelték összeségének hozzájárulásából nyeri fedezetét. Lehetetlen tehát a felső bíróságnak szemét hunynia akkor, amikor azt látja, hogy a felülbírált perben alsóbb fokon megítélt igény jogtalan terhet ró az összeségre.

Ezek szerint itt használhatlanok az egyéb jogterületeken többé-kevésbé alkalmazható perjogi elvek, t. i. hogy a bíró a felek kérelmén nem terjeszkedhetik túl, továbbá, hogy az ellenfél fölebbezése hiányában az első fokú határozat a fölebbező hátrányára meg nem változtatható. A munkásbiztosítási perben ezek az elvek nem csak használhatlanok, de mint előbb kimutattuk, károsak is.

Ezekkel szemben a munkásbiztosítási perben az az álláspont helyes, amely az állami munkásbiztosítási hivatal bírói osztályának 7. sz. elvi határozatában érvényre jutott.

Nem szabad szem elől téveszteni, hogy ezekben a perekben a fél jogkereső kérelmének a dolog természete szerint nem szabad azt a jelen-

¹⁾ Siefert Hugó, titkos kormánytanácsos, a német birodalmi biztosítási hivatal tanácselnöke. Jogállam, 1908. évi. 240—258. l.

tőséget tulajdonítani, mint egyéb perekben. Rendszerint betegek és sérültek lépnek itt fel a betegségből, illetőleg a sérülésből kifolyólag érvényesített igényeikkel. Vajjon megkivánható-e tőlük, hogy saját betegségük mibenlétét, az azzal, illetőleg sérülésükkel járó munkaképességük csökkenését helyesen tudják értékelni és ehhez képest pontos igényt tudjanak előterjeszteni? Vajjon azt, aki előtt a jótékony természet eltakarja bajának súlyát, a bíróság büntesse és kisebb segélyben részesítse, csak azért, mert nem ismerve fel saját állapotát, kevesebbet kért a jogosnál? Hiszen tudvalevő, hogy a legjobb orvos diagnózisa is megbízhatlan saját bajával szemben.

Azután nem szabad azt sem feledni, hogy a munkásbiztosítási, jelesül a baleseti kártalanítási perekben igen gyakori, hogy a baleseti következmények csak hosszabb idő múltán fejlődnek ki teljesen és tisztán felismerhetőleg. Talán a pénztár, talán az alsó bíróság sem volt még abban a helyzetben, hogy bár kiváló szakértők igénybevételevel is megállapíthasson olyan tényeket, bizonyítékokat és eredményeket, amelyek a felső bírósági döntésig a lefolyt idő során már nyilvánvalókká lettek, csak éppen maga a szerencsétlen sérült nem észleli még azokat.

A munkásbiztosítási per természetével ellenkeznek az a formalizmus, amely ilyenkor is azt követelné a felső bíróságtól, hogy maradjon teljesen a fél kérelmének korlátain belül, még abban a tudatban is, hogy az ítélet ezen az alapon igazságot nem szolgáltat és meghozatala után szükségképen mielőbb meg fog indulni az újabb kártalanítási vagy újrafelvételi eljárás, olyan kérdés miatt, amelyet a bíróság már akkor lát, de észlelnie nem szabad.

Ezért látjuk a németbirodalmi munkásbiztosítási hivatal judikaturájában azt az általános küzdelmet, amelyet az 1885. évben kellő tapasztalatok nélkül kibocsátott és a polgári perrendtartásra támaszkodó, egyébként módosításokkal ma is érvényben levő eljárási rendelet ellen, illetőleg ennek ama megkötő rendelkezése ellen folytat, amely szerint az igények korlátain belül, »innerhalb der erhobenen Ansprüche« kell az ítéletnek maradnia. Hasmásként nem sikerül, a fél újabb meghallgatásával, felvilágosításával, kitanításával odahat a bíróság, hogy a tévesen, talán helytelen irányban vagy csekélyebb mértékben előterjesztett igényét módosítsa, helyesbítse.

A mi munkásbiztosítási hivatalunk jól tette, hogy őszinte álláspontot foglalt el és kerülő utak helyett az egyenest és közvetlent választotta, amely az anyagi igazsághoz vezet.

Talán ennek köszönhető, hogy az állami munkásbiztosítási hivatal biráskodásában, egy-két, teljesen alyptalannak bizonyult esettől eltekintve, sikeres újrafelvétel még nem fordult elő. Ugy szintén alig lehetett szükség újabb kártalanítási eljárás megindítására olyan ügyekben, amelyeket az állami munkásbiztosítási hivatal már elbírált.

Mindenesetre nyitva hagyta még az elvi határozat azt a lényeges kérdést, hogy mit ért igénypont alatt. Ennek a munkásbiztosítási per egész területére kiható eldöntése fogja közelebbről megállapítani az itt tárgyalt elvi határozat tartalmát és megszabni azt a korlátot, amelyen belül a hivatalból való felülbírálnak kell történnie. Egyes, ha nem is elvi jelentőségű határozatokban már érintette is a hivatal ezt a kérdést. Sőt a járadékigény tekintetében a 14. és 25. sz. elvi határozatokban már el is döntötte, a midőn a járadékigényt, megnyiltának időpontjától kezdve, egységes igényponttá minősítette.

A járadékra vonatkozó elvi határozatok azonban, valamint az állami munkásbiztosítási hivatalnak az anyagi jog kérdéseit érintő elvi határozatai külön méltatást kívánnak.

A népművelődés alapkérdése.

Irta: **dr. Palágyi Menyhért.**

Korunk egyik legfontosabb társadalmi kérdése, hogy miként részeltessük a munkásnépet ama lelki javak összességében, melyet a műveltség nevezete alatt szoktunk összefoglalni. A nagy kérdés gyakorlati megoldása első sorban attól függ, hogy milyen elvi célnak és elvi irányzatnak hódolunk a műveltség eszméjének megfogalmazásában. Mert ha jómagunk sem törekszünk a valódi kultúra mibenlétét tisztázni, akkor igazán kár volna, a munkásnép műveltségének súlyos kérdéséhez hozzányúlunk.

Egészségtelen kulturánál nagyobb veszedelem az emberiségre nézve nem létezhetik és nagyobb csapás a társadalomra nézve már alig képzelhető, mintha valamelyes álműveltséget sikerülne a munkásrétegek lelki-letébe beoitanunk.

Minden kultúra a természettudományi és a történelmi műveltség kettős alapján épül föl. Meg kell ismernünk a természeti jelenségeket és törvényszerű kapcsolatokat, hogy uralmat gyakorolhassunk a természeti erők fölött. Főnséges törekvés ez, mert az ember csak oly mértékben juthat emberi önérzethez, amily mértékben akarátát rá tudja erőszakolni a rakonczátlan elemekre s az egész természeti környezetre mintegy rá tudja sütni saját emberi érzés- s gondolatvilágának minél hatalmasabb bélyegét.

A mi korunk teljesen át van hatva ettől a természettudományi s majdnem azt mondanám: természet-művészeti ideáltól. Az utolsó négy-öt évszázad folyamán miben sem tettünk oly meglepő haladást, mint a természeti tünemények törvényszerű összefüggéseinek fölismerésében és emberi céljainkra való fölhasználásuk nehéz mesterségeiben. Amit modern öntudatnak nevezünk, voltaképen alig egyéb, mint a természeti erők fölött való uralmunknak egyre fokozódó, néha már elbizakodott ábrándozásokba tévedő érzése.

Azt tehát a mai ember már magától értetődő elvnek vagy axiomának tekinti, hogy valódi műveltséget a természet iránti érzéknek gondos és céltudatos kifejlesztése nélkül nem is képzelhetünk. És ami általában mindnyájunkra nézve áll, az áll természetesen a munkásnép műveltségére vonatkozólag is. Mert azt talán külön hangsúlyoznom nem is kell, hogy valamely nemzet műveltségének minden társadalmi osztályon keresztül egy azon elvi alapokon kell nyugodnia. Hiszen, ha az egyik társadalmi osztály műveltsége más alapokon nyugodnék mint a másiké, akkor ez a nemzeti egység s a nemzeti élet teljes fölbomlását jelentené. A nemzeti gondolat ép úgy mint az általános demokrácia elve egyaránt követelik, hogy az egész társadalmat gyökerétől koronájáig ugyanaz a művelődési eszmény hassa át. Ha tehát a vezető értelmiség belátja, hogy a természet iránti érzék kifejlesztése nélkül igazi műveltség nem állhat elé, akkor ebben a belátásban a munkásnép nevelésének egyik sarkalatos elve már befoglaltatik.

De a természet iránti érzék csak előfeltétele annak a másik mélyebb érzéknek, melyet történelminek nevezek, s mely minden műveltségnek tulajdonképeni velejét alkotja. Mit érne ugyanis a természet erői fölött gyakorolt bármely uralom, ha nem ismernők meg azokat a hatalmakat, melyek önlényünkben a nagy társadalmi életközösséget mozgatják. Megismerni a saját lelki életünkben rejlő potenciákat, hogy ezáltal benső önkormányzathoz juthassunk; átérteni a társas életközösségben érvényesülő hatalmakat, hogy ez által a társadalom önkormányzatában részsedhessünk: ime ez az a cél, melyhez a kultúra fejlesztése által közeledni iparkodunk. Ámde magunknak és a társadalomban való helyzetünknek megismerése csak nagy történelmi iskolázottságnak útján érhető el.

Amit én itt történelmi érzéknek és iskolának nevezek, azt mások közönségesen a »humanista« vagy a »szellemi« műveltség jelszava alá foglalják; de én a »történelmi« jelzőt kifejezőbbnek tartom. Mert mi egyéb az igazi műveltség, mint egyetemes, finomult érzék ama világtörténelmi folyamat iránt, melybe minden emberlélek beletartozik. Ilyen értelemben vévén a műveltséget, a természet iránti érzéket is mindjárt belefoglaltuk a kultúra eszméjébe. Mert a világtörténelmi folyamat egyáltalán érthetlenné válik a természeti processusnak lehető mély fölfogása nélkül. Természeti érzék nélkül minden kultúra megbénul, történelmi érzék híján pedig vakságba esik. E képpel mintegy jelezni óhajtom a kétféle érzék szoros összetartozandóságát és kölcsönös kiegészülését, elannyira hogy magának a történelmi műveltségnek is felerészét a természettudományi műveltség alkotja.

Korunkban fájdalom mindenről inkább gondoskodunk, semmint arról, hogy embertársaink valódi történelmi fölfogáshoz juthassanak. Még a középiskolákat, sőt az egyetemet végző fiatalság sem tanulja meg azt, a mit »történelmi látás«-nak nevezhetünk, vagyis a tisztán emberi dolgokba való azt a mélyebb belepillantást, melynél nagyobb gyönyörűség a világon nem létezik. Végtelen bonyodalom az, melybe társadalmilag mindnyájan belefogva vagyunk és e bonyodalmon szemünk csak oly mértékben törhet át, amint megtanultuk a nagy vonalakban való történelmi látást. Név, szám és adat mind csak eszköz a történelem tanításában; a cél: a történelmi látás kifejtése. De ha még az értelmi vezető osztályok is többnyire történelmi vakságban szenvednek, hogyan csodálkozunk a fölött, hogy a munkásnépben alig él nyoma a történelmi érzéknek és látásnak.

Hogy mi az a történelmi látás, melyről itt beszélek, azt nagyon bajos röviden és velősen megmondani, mert az emberiség történetének folyamatain érzékelhető módon kellene demonstrálni. De ha mégis néhány szóba kell foglalnom ezt a titkot, hát azt mondom, hogy a történelmi látás nem egyéb, mint a multnak a jövővel való értelmes és művészi egybekapcsolása. A múlttal helyesen leszámolni tudni, hogy a jövőnek útjait egyengessük: ez az a nagy tudás és művészet, melyet a világtörténelem tanulmányozásából leszűrni próbál a történelem bölcselete és a szociológia.

Minden nemzedék kész helyzetekbe születik bele és ha azt hiszi, hogy e történelmi helyzetek megismerése nélkül intézheti sorsát, akkor elsősorban önmagát károsítja meg. Minden nemzedék az utána következőknek munkáját készíti elő és ha azt hiszi, hogy ezt elmulaszthatja, akkor elsősorban önmagát fosztja meg élete céljától. Minden emberi nagyság legfőképpen abból áll, hogy azt az eredetit és újat, melyet a jövő számára megvalósítani van hivatva, úgy bele tudja kapcsolni a multnak hagyományába, hogy az szinte már a multban befoglaltatnak és belőle mintegy magától kifejlődőnek látszik. Bámulatos, hogy az igazi nagy költő és művész azt az újat és jövődöbelit, amit csak ő érez és lát, hogyan szövi össze a multban létesülttel, hogyan fejt ki a multnak méhéből, mintha már onnan készen vette volna át. A történelmi látásnak ugyanez a divinációja tünteti ki a valóban nagy gondolkozókat és államférfiakat is. Azért, ha történelmi érzéket és látást akarunk nevelni a tömegekben, akkor oda kell őket vezetnünk, hogy megérteni vagy legalább megsejteni tanulják az emberiség igazi nagyjainak életmunkáját.

Tanítsuk történelmi fölfogásra a munkásnépet, oltuk lelkébe a történet iránti érzéket, vagyis vezessük el a nagyok életművének megsejtéséhez. Mert, nemde, alkotó történelmi látást, a multnak a jövővel való divinatorius összekapcsolását a néptől nem várhatjuk? De amit a néptől joggal várhatunk, az, hogy érzéke legyen az igazi nagyság iránt, hogy meg tudja különböztetni az alapostolókat az igazi prófétáktól és hogy választani tudjon demagógok és hivatott népvezérek közt. A választani tudáson fordul meg a műveltség, még a legmagasabb is. Kiválasztani műalkotások és olvasmá-

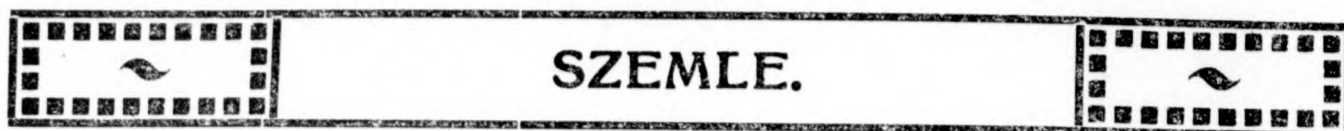
nyok közül a becseset, emberek közül a kiválót, vezetők közül a hivatottat: ez a nemzetek kulturájának veleje. Ezt kívánja a műveltség. De ilyen műveltséget másképen, mint e történeti folyamatok és bennök föllépő korszakos egyéniségek megértése által megszerezni nem lehet.

A mi korunkban egy sajátságos történeti fölfogás, az úgynevezett »történeti materializmus« vált némely művelt rétegekben divatossá és vannak, kik azt hiszik, hogy ezt kellene a munkásosztályok lelkiületébe beolítani. A történeti materializmusnak nevezett elmélet az egész világtörténeti folyamatot gazdasági tényezők hatásából akarja kimagyarázni, az egész történetbölcséletet a kereslet és kínálat tudományára, a gazdasági egyszerűre akarja visszavezetni. Aki szitával akarná a tengert kimeríteni, az ép oly bölcsen járna el, mint aki pusztán gazdálkodási motívumokból akarná megértetni az emberek cselekvését és szenvedélyeit.

Próbálja csak meg valaki a kereslet és kínálat gazdasági elveiből kimagyarázni a római világbirodalom bukását, a középkor bekövetkezésének szükségszerű voltát, vagy az európai népek ama világtörténeti tavaszát, melyet renaissance-nak nevezünk és meg fog róla győződni, hogy az anyagi javak folyamata, a gazdasági vérkeringés nélkül ugyan semminemű társadalmi életet meg nem érthetünk; de meg fog győződni arról is, hogy erre az egy faktorra magára történeti fölfogást építeni merő képtelenség. Történeti materiálistáinknak ajánlom figyelmébe Marx ama munkáinak olvasását, melyekben saját korának történetét akarja megvilágítani. Mennyire doktrinér német elmének bizonyul ezekben. Mennyire félreismeri a 48-as események, a 70-es kommunista polgárháború jelentőségét. Lassalle történeti látás tekintetében magasan fölötte áll Marxnak, mert ő nem akarja pusztán gazdasági tényezőkre visszavezetni a társadalmi életet, hanem mély és hatalmas érzéket tanusít a politikai, jogi és egyáltalán minden kulturális tényezők megítélésében. Erre az érdekes tárgyra vonatkozó nézeteimet az olvasó »Marx és tanítása« című tanulmányomban találhatja meg. Itt azonban bővebben nem térhetek ki rá.

Csak annyit jegyzek meg, hogy ne félszeg hipotéziseket és pártoskodó elméleteket vigyünk a munkásnép elé, az ilyenekkel ugyan megmérgezhethetjük kedélyét és megzavarhatjuk gondolkodását, hogy aztán saját önös demagóg céljainkra fölhasználhassuk: de hát ez-e a cél? Különben is elvont elméletekre csak annak van szüksége, aki tanít, nem pedig annak, aki a tanítást befogadja. Amit oktatumk, azt mindig példákön oktassuk. Természeti példán vagy kísérleten sejtí meg a nép fia a fizikai jelenségek törvényszerű összefüggését; történeti példákön, főkép a nagy emberek életművén érzi meg a hatalmakat, melyek a népek s az emberiség sorsát mozgathatják.

Megjegyzem még, hogy a munkások történeti fölvilágosításában elég, ha az újkori evolúcióra szoritkozunk, mert holt kulturák iránt a nép fiának érzéke nincs. Főképen a népek önérzetének föltámadását a renaissance-ban kellene tárgyalni, mert ez a nagyszerű téma könnyen összeköthető a művészetek, természettudományok, a technika és gazdasági élet újkori fejlődésének megvilágításával. Továbbá a francia forradalom jelentőségét kellene fejtegetni és kihatását az európai nemzetek életére megértetni. A renaissance s a francia forradalom körül csoportosítható mindaz, amit a munkásnak tudnia kell, hogy történeti fölfogáshoz jusson. Ebbe a két nagy fejezetbe beleilleszthetők a hazai történelemnek legjelentősebb szakaszai is. Hogy ez gyakorlatilag különböző fokozatokon és különböző viszonyokhoz mérten miképen volna keresztülvihető, arról talán más alkalommal szólok.

SZEMLE.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

Miért emelkedik állandóan a balesetek száma ?

Igaz, hogy a kötelező balesetbiztosítás behozatala véget vetett azon szomorú időknek, amidőn egyfelől az elszerencsétlenné vált munkás csak a munkaadó könyörületéből, vagy ami még keservesebb volt, igényeinek bírói útra való terelésével kaphatott némi kárpótlást az elszenvedett káráért, másfelől a munkaadókat is kártalanítási pörök sokszor az anyagi tönk szélére sodorhatták: mindamellett manapság is még nagyon indokolt, hogy az ipari balesetek gyakoriságával, azok okaival és a bekövetkezésüket megakadályozó intézkedésekkel foglalkozzunk.

Ami a balesetek gyakoriságát illeti mindenképpen meglepő, hogy a statisztika még mindig a balesetek állandó emelkedését igazolja. Meglepő, sőt érthetetlen ez a szomorú jelenség; mert köztudomású, hogy az üzemek megvizsgálására és ellenőrzésére hivatott közegek, különösen az iparfelügyelők, mindenhol már évtizedek óta azon irányban buzgólkodnak, hogy az ipari munkával járó baleseti kockázat lehetőleg csökkentessék és a munkaadók is a védőkészülékek alkalmazásától már nem idegenkednek annyira.

Igaz, hogy a statisztikai adatszolgáltatásban mindenhol felszínre jutó balesetszaporodás nagyrészt az adatgyűjtés tökéletességére és azon tapasztalati tényre is vezethető vissza, hogy az érdekelt munkásosztály, amely mérvben felismeri az őt ért balesetek pontos bejelentésével kapcsolatos előnyöket, éppoly mérvben van azon, hogy minden — annak előtte talán föl sem vett — sérülés azonnal bejelentessék; igaz továbbra az is, hogy a halálos kimenetelű balesetek számában mindenhol határozott és örvendetes apadás állott be; mindamellett kétséget nem szenvedhet, hogy a részleges vagy teljes, muló vagy állandó keresetképtelenséggel járó balesetek nyomán is még megdöbbentően nagy szociális és gazdasági károk járnak. Innen van, hogy az előre haladottabb kulturállamokban, ahol a munkát és az emberi életet megbecsülik, mindjobban kutatják azon okokat, amelyekről a balesetek bekövetkezése függ és egyúttal arra törekszenek, hogy ezen okok minél előbb kiküszöböltessenek.

Arról, hogy mily ijesztő arányban emelkednek évről-évre az ipari balesetek, bő alkalmat adnak azok a hivatalos közlemények, amelyek nem régiben a német munkásbiztosítás életbeléptetésének 25-ik évfordulója alkalmából megjelentek. Így pl. a maga nemében páratlan gondossággal készült »25 Jahre Unfallverhütung«¹⁾ című beszámoló kapcsán az alábbiakban adhatjuk a Németországban az 1885—1909-ig terjedő időtartamban bekövetkezett ipari balesetek számát, és azok következményeit:

Év	Telepek száma	Biztosítottak száma	Sérültek száma	halálos,	Balesetek következményei	
					részleges,	állandó
					keresetképtelenség	
1885...	194.601	2,986.248	226	226		
1886...	269.174	3,473.435	9.723	2.422	3.780	1.548
1887...	319.453	3,861.560	15.970	2.956	8.026	2.827
1888...	35.697	4,320.663	18.809	2.943	10.270	1.886
1889...	372.236	4,742.548	22.340	3.382	12.788	2.331
1890...	390.622	4,926.672	26.403	3.597	16.194	1.784
1891...	405.241	5,093.412	28.289	3.634	17.481	1.570
1892...	415.335	5,078.132	28.619	3.282	18.049	1.507
1893...	420.874	5,168.973	31.171	3.589	19.740	1.377
1894...	426.335	5,243.965	32.797	3.438	20.025	855

¹⁾ Eine Studie der deutschen Berufsgenossenschaften zugeeignet vom Verein deutscher Revisions-Ingenieure. Bearbeitet von Bauer und Gory. Berlin 1910.

Év	Telepek száma	Biztosítottak száma	Sérültek száma	halálos,	Balesetek következményei részleges, állandó keresetképtelenség	
1895...	435.137	5,409.218	33.728	3.644	19.312	780
1896...	442.772	5,734.680	38.538	4.040	20.251	595
1897...	455.417	6,042.618	41.746	4.252	21.247	625
1898...	456.366	6,316.834	44.881	4.613	22.348	538
1899...	465.554	6,658.571	49.175	4.772	23.837	581
1900...	478.752	6,928.894	51.697	5.108	24.790	592
1901...	483.578	6,884.076	55.525	4.979	26.158	595
1902...	578.834	7,100.537	57.242	4.572	26.680	605
1903...	608.955	7,466.484	60.550	4.720	27.427	621
1904...	619.449	7,849.120	65.205	4.976	28.868	603
1905...	637.611	8,195.732	68.360	5.154	29.423	572
1906...	659.935	8,625.500	71.227	5.398	30.134	578
1907...	673.118	9,018.367	75.370	6.078	30.280	571
1908...	696.824	8,917.772	74.581	5.939	29.114	566
1885/1908	11,256.870	146,044.011	1,002.174	48.322	97.714	24.107

Ezek a számok tehát félreismertethetetlenül amellest szólnak, hogy az ipari balesetek állandóan szaporodnak. Ennélfogva figyelemre méltók az említett hivatalos kiadvány szerzőinek azon fejtegetései, amelyek a balesetek emelkedésének magyarázatát iparkodnak adni. Szerintük, az ipari balesetek a következő okok miatt szaporodnak:

I. *Az ipar általános fellendülése és vele kapcsolatosan a gyári telepek szaporítása; a termelés minduntalan fokozódó intenzitása és az akkord munka.* Mivel az ipar mindnagyobb arányokat ölt és folytonosan újabb meg újabb cikkek előállítására vállalkozik, természetszerűen mindig újabb gyártási folyamatok és módszerek is kerülnek alkalmazásba. Mivel pedig ezen még kellőleg nem ismert termelési módszerek és föltételek sokféle újabb baleseti kockázatokat és veszélyeket is rejtenek magukban, ennélfogva az elszerencsétlenedés lehetőségei és alkalmai mindjobban szaporodnak, így köztudomású, hogy a robbanó motorok, az acetylén világítás, a felvonó gépek térfoglalásával számos új baleseti forrás nyílt meg.

Az ipari fellendüléssel kapcsolatos gépek beállítása, a termelés intenzitását fokozta, de egyben a munkások testi épségét is nagyban veszélyeztette. Még pedig azért, mivel sem a munkaadók, sem a gépszerkesztők körében, gyökeret még nem vert annak felismerése, hogy az utólagosan alkalmazott védőkészülék távolról sem nyújthat oly oltalmat a munkásnak, mintha eleve a gépek szerkesztésénél is arra ügyelnek, hogy a gyártott gépek szerkezete is a baleset elhárítás céljait szolgálja. Ehhez járul még azon sajnálatos körülmény, hogy sok gépszerkesztő túlzott önzésből, a netalán általa feltalált és a baleset elleni védelmét fejlesztő javításokat azonnal szabadalmaztatja és így sokszor lehetetlenné teszi, hogy az újítást minden gyáros üzemében értékesíthesse.

II. *A foglalkoztatott munkások és különösen a női munkások számának szaporodása is a balesetek állandó emelkedésével összefügg.* Annál valószínűbb, hogy a foglalkoztatottak száma a balesetek számával okozati viszonyban áll, minél kisebb az igény, amelyet előképzés és szellemi erők tekintetében támaszt az ipari foglalkozás. Mivel pedig manapság a mindinkább tökéletesbülő gépberendezések mellett nem annyira értelmes munkásokra van szükség, ennélfogva éppen a legveszedelmesebb üzemekben nyerhetnek alkalmazást az oly munkások is akiknek alacsony értelmiségén és könnyelműségén a legfejlettebb balesetvédelem hajótörést szenved. Ezen új, de igaz szempontot nemrégiben a német mérnök egyesületének elnöke, *Sorge* igazgató elsőnek hangoztatta és állításainak igazolására rámutatott arra, hogy Németországban az 1895/1907. terjedő időtartamban a bányászatban 86, a vasiparban 91, a gépiparban 75, a hajógyártásban 32, az elektrótechnikában 267%-kal emelkedett a foglalkoztatottak száma.

III. Mivel a rendelkezésre álló munkások száma nem elegendő, a fokozott ipari termelés fokozott szükségleteinek kielégítésére, illetve mivel a szabad költözködés jogával élő munkás állandóan lak- és munka-helyét változtatja, ennél fogva igen sok esetben kényszerül a munkaadó *idegen honosságú és más nyelvet beszélő*, tehát a baleset elhárítás érdekében netán kapott utasításokat vagy nyomtatott utbaigazításokat meg nem értő munkásokat alkalmazni. Már pedig ahhoz kétség nem férhet, hogy a folyton hullámzó, ennél fogva kellőleg be nem gyakorolt munkást sokkal könnyebben érheti baleset, mint azt a munkást, akit bensőbb érdekszálak fűznek a telephez. Hogy ezen állítás reális alappal bír, azt *Freudenburg* német iparfelügyelő számszerűen, a tőle eredő itt alább közölt kimutatásban is igazolta. Ezen számok mutatják, hogy mily szorosan összefügg a munkások hullámzása, a balesetek számával:

Év	Munkások hullámzása 00-ban	Balesetek száma 00-ban	Év	Munkások hullámzása 00-ban	Balesetek száma 00-ban
1896	42·0	47·6	1903	42·3	40·7
1897	42·0	46·1	1904	43·6	42·4
1898	45·8	46·8	1905	46·0	44·3
1899	49·7	49·0	1906	49·0	47·3
1900	50·0	51·0	1907	48·5	49·0
1901	40·7	44·0	1908	42·0	47·0
1902	39·8	40·8			

Nagyfontosságúnak tartjuk mi ezen adatokból félreérthetetlenül levonható tanulságot, mert biztosra vehetjük, hogy amily mérvben terjed majd a munkáltatók körében a tudat, hogy a balesetek száma a munkások fluktuációjával párhuzamosan halad, épp oly mérvben kell, hogy szaporodjanak majd azok törekvések és igyekezetek is, melyek a munkások nagy vándorhajlamát ellensúlyozhatják. Ekkorra majd újabb fellendülését várhatjuk, a munkásjóléti intézményeknek, melyek mai alakjukban fájdalom sem munkásság, sem a munkáltatók körében nem kedveltek és az ipari érdekeltség két tábora közti nagy ür áthidalására elégteleneknek bizonyultak.

Ezért mindenképpen figyelemreméltó egy angol gyáros ama megjegyzése, hogy »az ipari balesetek csökkenése csak akkor várható, ha a munkáltatók a legközelebbi husz évben a foglalkoztatott munkásanyag megválasztására, minőségére, gondozására és kimélésére legalább is annyi figyelmet fordítanak majd, mint ezt eddigelé a telepeik részére beszerzett gépeket illetőleg tették!« Mi is azt hisszük, mintha sok megszívlelendő gázság rejlenék e szavakban.

Az országos pénztár igazgatósága június hó 30-iki ülésén az alsó-ausztriai balesetbiztosító intézet azon megkeresését tárgyalta, melyben az Ausztria és Magyarország területére kiterjedő üzemekben az alkalmazottak baleset ellen való biztosításának ideiglenes rendezésére hívja fel az országos pénztárt. Megállapította az igazgatóság, hogy az önként tovább fizető pénztári tagra ezen joga csak addig tart, míg valamely biztosítás alá eső foglalkozásból kilépve, foglalkozás nélkül vannak. Mihelyt azonban foglalkozáshoz jutnak, e joguk megszűnik. Elhatározta, hogy a természetes szoptatás propagálására világszerte megindult mozgalomban résztvesz, a bábákkal kötendő szerződésbe felvesz egy olyan rendelkezést, mely szerint: »a baba kötelessége tőle telhetőleg minden esetben odahatni, hogy a szülőnőt gyermeke szoptatására rábírra; kimondotta az igazgatóság annak a szükségességét, hogy mindazon esetekben, midőn az igazgatóság tudomást szerez arról, hogy a balesetbiztosításra kötelezett valamely vállalatot a baleseteket megelőző intézkedések terén nagyfokú mulasztás terheli, az egyes esetek részletes igazgatósági letárgyalása alapján az 1907. évi XIX. t.-c. 34. §-a értelmében, az illető üzem veszélyességi besorozása már az összes balesetbiztosításra kötelezett üzemek finomabb besorozása előtt is újabb elbírálás tárgyává tétessék.

Az olasz-magyar balesetbiztosítási egyezmény becikkelyezéséről szóló törvény, mely 1911. évi január hó 16-án szentesítetett, mint 1911. évi XII. t.-c. 1911. évi július hó 1-én jelent meg az Országos Törvénytárban.

Érdekes jogkérdésben döntött a marosvásárhelyi kir. ítélőtábla 338.911. G. számú ítéletével. Kimondotta ugyanis, hogy az a tény, hogy valamely üzem zárgondnoki kezelés alatt áll, nem ok az esetleg fenforgó kártérítési igény elutasítására azzal az indokkal, hogy az üzemnek kártérítéssel tartozó felelős tulajdonosa nincs.

A cirkuszi alkalmazottak biztosítási kötelezettségét a m. kir. közigazgatási bíróság 1911. május 10-én 7.190/1910. számú határozatával megállapította. Az indokolás szerint az 1907. évi XIX. t.-c. 1. §-ának 2. pontja értelmében betegség esetére való biztosítás kötelezettsége alá esnek mindazok, akik az ipartörvény alá nem tartozó, de ipar, illetőleg vállalkozásszerűleg üzött kereseti foglalkozásoknál (műszaki, ügynöki irodákban, színházaknál stb.) akár állandóan, akár ideiglenesen alkalmazva vannak; kétségtelen, hogy a cirkusz is ilyen vállalkozásszerűleg üzött kereseti foglalkozás, ennek alkalmazottai tehát biztosítási kötelezettség alá esnek.

A közigazgatási bíróság most vázolt álláspontjával szemben a kereskedelemügyi m. kir. miniszter 1911. évi május hó 8-án 20.74s/VI. D. sz. alatt hozott elvi határozata szerint: »A színházakkal szerződéses viszonyban levő művészeti személyzet tagjai biztosítási kötelezettség alá nem esnek.« Kétségtelen, hogy a törvény 1. §-ának 2. pontja, mely betegség esetére való biztosítás kötelezettségét mondja ki mindazokra, akik az ipartörvény alá nem tartozó, de ipar vagy vállalkozásszerűleg üzött kereseti foglalkozásoknál (színház stb.) vannak alkalmazva, a cirkuszokra is vonatkozik és így a kereskedelemügyi miniszter idézett határozatának törvényt magyarázata a közigazgatási bíróság törvényt magyarázatával ellentézik, ami ismét kiáltó példája annak a visszásságnak, hogy az 1907. évi XIX. t.-cikk a biztosítási kötelezettség megállapítása különböző fórumokat állapít meg.

Az állami munkásbiztosítási hivatal 25 sz. elvi határozatában kimondta, hogy állandó járadék tárgyában hozott I. bírósági ítéletnek időleges járadékot megítélő rendelkezését az ítélet ellen törvényesen megengedett módon előterjesztett felebbezés alapján a felsőbbíróság felülbírálja.

Az I. bíróság ugyanis az igénylőnek állandó járadéki igényét elutasította és igénylőnek a gyógykezelés befejezését követő félévre 10°/o-os munkaképességcsökkenésnek megfelelő járadék fejében 40 K 72 f-t megítélt és egyszersmind kimondta azt is, hogy az időleges járadékot megítélő rendelkezés ellen nincs helye a felebbevitelnek.

Igénylő újabb felebbezésében ennek a neheztelt rendelkezésnek megváltoztatását és állandó járadék megítélését kérte. A neheztelt rendelkezés kérdésében a felsőbbíróság a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal bírói tanácsának 7. sz. elvi határozatában kifejezésre jutott álláspontra helyezkedett, amely szerint a hivatal az I. bíróság ítéletének törvényesen megengedett felebbezés alapján teljesített felülbírálásánál azt az igénypontot, amelyre a felebbezés vonatkozik az igény egész terjedelmében megvizsgálja és az igénypont alapján a köteles ázolgáltatást törvényes mértékben hivatalból megállapítja, tekintet nélkül arra, hogy meddig terjed a felebbezési kérelem. Ebből következőleg a felsőbbíróság a szóban levő balesetből származó járadékigényt egész terjedelmében vizsgálja meg és nem fogadta el korlátnak a felebbezési kérelemnek szűkebb határát. Ennek a jogi felfogásnak következményeképpen minősítette az állami hivatal tévesnek az I. bírósági ítéletben foglalt azon felfogást, mely szerint az ítéletnek időleges járadékot megítélő része ellen felebbezésnek nem volna helye,

Üzembesorozás. A »Munkásbiztosítási Közlöny« most megjelent rendkívüli száma közli az országos pénztár igazgatóságának 1911. január 27–28. napján hozott határozatait az üzemek besorozása tárgyában. Az igazgatóság határozata megállapítja, hogy e besorozás azaz ideiglenes hatályú és kilátásba helyezi, hogy az erőbesorozás befejeztével elrendeli az üzemek felülvizsgálatát, amikor a munkásvédelmi berendezkedések befolyása az arányszám megállapítására érvényesülni fog.

Munkaadó bejelentési kötelezettségének elévülése. A kereskedelemügyi m. kir. miniszterium 33.438/911. sz. a. határozatával megállapította, hogy »az 1907. évi XIX. t.-c. 12. §-a értelmében a bejelentési kötelezettségnek az alkalmazásba vételtől számított 8 nap alatt eleget kell tenni; ez a kötelezettség a jelzett 8 napi határidő elmúltával meg nem szűnik, hanem tart mindaddig, míg az alkalmazás fennáll«. Indokolta pedig határozatát azzal, hogy a bejelentési kötelezettség a törvény által előírt 8 napi határidő elmúltával meg nem szűnik,

hanem tart addig, míg az alkalmazás fennáll, ennél fogva a kihágás elévülése legfeljebb a munkából való kilépéstől számított 6 hó után következik be.

A nagyszombati kerületi pénztár autonómiáját az állami munkásbiztosítási hivatal 1911. évi június hó 28-én kelt rendeletével a legutóbbi küldöttválasztásnál történt szabálytalanságok folytán felfüggesztette és az autonóm szervek helyettesítésével a rendőrkapitányt bízta meg.

A kártérítésre jogosult kártérítésének mérvére nézve a m. kir. Curia 1911. évi május hó 2-án 5.276/910. számú ítéletével kimondotta, hogy ha a gyermekével szemben tartásra jogosult egyén gyermeke baleset folytán meghal; a kártérítés megállapításánál nem az a döntő, hogy a kártérítésre jogosultnak tartása mennyibe kerül, hanem hogy az elhalt saját illő megélhetésének veszélyeztetése nélkül mennyivel tartozott szülője eltartásához hozzájárulni s hogy ekként a károsult fiának halála folytán mennyit veszített. A kártérítés megállapításánál a jogosultnak életben levő gyermekei csak akkor vehetők számításba, ha olyan helyzetben vannak, hogy tartásához hozzájárulhatnak.

A franciaországi aggkori biztosítás életbeléptetése alkalmából előállott konfliktusról irtunk a M. Sz. múlt számában. A munkások ellenállása foglalkoztatta a törvényhozó testületeket is. Úgy a kamarában, mint a szenátusban tárgyalták az ügyet s általánosságban elismerték, hogy a törvényt sürgősen meg kell javítani. A kamara határozati javaslatot fogadott el, melyben kimondja, hogy fenntartja a háromoldalú (munkások, munkaadók és az állam) járulékfizetés rendszerét s bízik a kormányban, hogy a törvényt épp olyan határozottsággal, mint bölcseséggel fogja végrehajtani. A kormány nyilatkozatait a kamara tudomásul veszi, elvárja azonban, hogy az 1912. évi költségvetés keretében az igényjogosultság korhatára a 60. évre leszállítatik s az állami hozzájárulás 100 frankra felemeltesse.

A nem állandóan alkalmazott munkások biztosításának kérdését a német munkásbiztosítási javaslat kielégítően nem oldotta meg. A javaslat szerint az ily alkalmazottak *önmaguk* tartoznak magukat biztosítani, amit a munkaadójuk előtt igazolni tartoznak. A járulékokat maguk fizetik, a pénztár azonban a hátralékosokat is köteles a szabályszerű szolgálmányokkal ellátni s az ily hátralékosokat a község köteles a pénztárnak megtéríteni. Látható, hogy ezek a rendelkezések sehogy sem alkalmasak e nehéz kérdés megoldására. A pénztárak nagy nyilvántartási apparátus mellett is rendkívül sok járulékot veszíthetnek, a községek főlegesen megterhelhetnek, az érdekelt munkaadók pedig indokolatlan módon s a község többi lakosainak rovására mentetnek fel a járulékfizetése alól.

A nem állandóan alkalmazott munkások biztosításának szabályozása főleg a kikötővárosok pénztárait bir fontossággal, mert a kirakodás s egyéb hasonló munkáknál ezrével dolgoznak olyan munkások, kik — habár éveken át egy vállalkozónak dolgoznak — mindig csak alkalmi, néhány napig vagy esetleg csak néhány óráig tartó munkára vétetnek fel. A bremerhaweni pénztár igazgatója — Eckermans — erre való tekintettel egy javaslatot dolgozott ki az ily munkások biztosítására.

E javaslat szerint a nem állandóan alkalmazott munkások olyanformai heti listával volnának bejelentendők, mint ahogy a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárnál a földmunkánál és a zsákolásnál alkalmazott ideiglenes munkásokat s utóbbi időben a kávéházakban alkalmazott kiségitőket bejelentik, azzal a különbséggel, hogy a tagság e javaslat szerint fentartatnék arra az időre is, mikor az illető munkás foglalkozás nélkül van s erre az időre a község fizetné helyette a járulékot.

Mint látható, ezt a kérdést a gyakorlat nálunk már jórészt megoldotta, másrészt azonban a tagságnak a munkanélküliség idejére való fentartása éppen az ily munkásoknál nálunk is érdemes volna a megfontolásra.

A betegsegélyezési járulékosztályozása. A betegsegélyezési járulékoknak veszélyesség szerinti osztályozását eddig még nem igen alkalmazták. A leipzig-i betegsegélyező pénztár betegségi statisztikája alapján azonban Wörner most kimutatja (Zeitschrift f. die gesammte Staatswissenschaft), hogy ez az osztályozás nagyon is szükséges volna. Számításai alapján 28 különböző veszélyességi osztályt állapít meg a különböző foglalkozási ágak szerint. Kimutatja továbbá, hogy a nők veszélyességi arányszáma általában magasabb mint a férfiaké, ezeké ugyanis 17, míg amazoké 20; a 60-ik életévtől azonban a férfiak megbetegedései gyakoriabbak, mint a nőké.

Mindenestre fontos kérdése a munkásbiztosításnak, hogy a járulékok a viselendő kockázattal arányba hozhatók-e.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Egészségügyi szabályok a dolgozó osztályok számára.

A higiéné főbb elveinek a dolgozó osztályokkal való megismertetése fontos és sürgős kulturfeladat. A munkásság nyomasztó helyzetén sokat lehetne segíteni, ha ellátnák azokkal az ismeretekkel, amelyek segítségével az élet egyes akadályain túltehetnék magukat. A higiéné-vel való megismerkedésnek tulajdonképpen már a népiskolákban kellene megtörténnie. Kellene! de a népiskola egyrészt nem felel meg a céljának, másrészt nálunk épp a proletár-gyerek jórésze nem részesül népiskolai oktatásban. A nyomorúság az iskola helyett munkába kényszeríti a gyerekeket, sok gyerek részére meg egyáltalán nincs is iskola. (Hazánkban 427.000 gyerek nem részesül elemi oktatásban!) A munkásosztálynak a higiénére vonatkozó ismeretei így módon egyrészt a fételeles vallások ide vonatkozó szabályai-ból, másrészt apáról fiúra szálló babonákból tevődnek össze. Pedig, a munkásságnak volna legnagyobb szüksége a modern higiéné eredményei-nek ismeretére, mert hisz az ő munkája jár a legtöbb veszedelemmel. A legégetőbb bajokon az orvosok egyes esetekben való felvilágosítás által is sokat segíthetnének, azonkívül sokat lehetne elérni munkástanfolyamok rendezésével, továbbá, az egyes szakmák szerint, rövid és könnyen érthető, de azért mégis elég kimerítő egészségi szabályoknak a munkásság körében való terjesztésével, melyre a szakszervezetek volnának felhasználandók.

Igen fontosak ez irányban a munkásság összességét érdeklők általános higiénikus rendszabályok, mint azt legújabbán dr. Roth potsdami orvos, a higiéné népszerűsítése céljából egybeállította. Szerinte a legelső szabály, hogy a közegészség alapjai: világosság, levegő, tisztaság és mértékletesség legyenek, amelyekről sem otthon, sem a munkában nem szabad megfélekedni. A légzés rontja a levegőt és pedig annál nagyobb fokban és annál gyorsabban, mennél kevesebb levegőmennyiség esik az egyesre; ez okon feltétlenül szükséges, hogy mindenütt kellő módon gondoskodjanak a szellőzésről. A test fedetlen részeit naponta meg kell mosni szappannal és vízzel, a fogakat lehetőleg minden étkezés után meg kell tisztítani. Ha csak lehetséges, minden héten egy meleg fürdőt kell vennünk, nyári időben mindennap egy hideg fürdőt. (Ez nálunk belátható időig a munkásosztály számára csak pium desiderium! A szerk.) A ruhát és fehérneműt épp úgy tisztán kell tartanunk, mint a testet. A por s mérges anyagok az orron, szájon és bőrön keresztül igen könnyen a testbe jutnak, ennél fogva gondoskodni kell arról, hogy keletkezésük helyén fel legyenek fogva és ne jussanak be a munkahelyiségekbe. Ahol ez nem volna lehetséges, ott a szellőzésre különös gondot kell fordítani, bizonyos körülmények között védelmi berendezések (respiratorok, lélekző készülékek) alkalmazása feltétlenül szükséges lesz.

Az orron át való lélekzéssel elkerülhetjük sok pornak és különféle inficiáló anyagnak a testbe való behatolását; téli időben azonkívül az orron át való lélekzéssel a levegő meg is melegszik. Ezért mindig az orron keresztül kellene lélekzetet venni. Igen sokszor újainkkal, porral és piszokkal érintkezésbe jutott étellel és itallal, dohánynyal és bagóval visszük be testünkbe a fertőző anyagokat, ez okból evés és ivás előtt kezünket mindig meg kell mosni.

Különösen olyan üzemekben kell nagy gonddal tisztálkodni, amelyekben mérges anyagokkal kell dolgozni. Ott a fejet és arcot is meg kell mosni, azonkívül minden evés vagy ivás előtt alapos tisztogatásnak kell alávetni a fogakat és a száját is. *Olyan üzemekben el kell tiltani, hogy a munkahelyiségekben dohányozzanak vagy dohányt rágjanak.* Azonkívül a munkához külön ruhát kell viselni.

Étkezésnél az ételeket jól meg kell rágni. Vigyáznunk kell arra, hogy

mielőtt ki nem mostuk volna őket, ne együnk és igyunk olyan edényekből, amelyekből mások ettek vagy ittak. Alkohol és alkoholtartalmú italoknak munkaközben való fogyasztása siettet és növeli a kifáradást; az üzemmel járó veszélyeket, mert fokozza a vigyázatlanságot, a betegségek csiráinak a testbejutását megkönnyíti és a test ellentálló képességét csökkenti. A szomjúságot legjobban a friss víz, a gyümölcsnedvek, a gyümölcsök és a tej oltják. Ruházatunknak és tartásunknak olyannak kell lennie, hogy a mell és az alsótest szabad legyen, hogy a légzés és a vérkeringés ne legyen gátolva. Ezért el kell vetni a szoros öveket, a gallérokat és hasonló ruhadarabokat, és ezért ártalmas, mert akadályozza a vérkeringést, a hajlott, erőszakolt testtartás a munkánál.

Dr. Róthnak munkája, mint ezen rövid szemelvényből is kiviláglik, a munkásság számára igen fontos és értékes rendszabályokat tartalmaz és nagyon helyén való volna ezeknek az épp oly egyszerű, mint mélyreható hygienikus ismereteknek minél tágabb körökben való terjesztése. Ha az említett rendszabályok egész terjedelmükben nem is valósíthatók meg azonnal, az ebbeli ismereteknek terjesztése mindenesetre maga után vonja azt, hogy a munkásság az ebbeli rendszabályok megvalósításáért küzdeni fog. És a tapasztalat mutatja, hogy ha a munkásság valamiért küzd, akkor előbb-utóbb ki is küzdi magának.

Füst és korom a német nagyvárosokban. Dr. Ascher königsbergi körorvos, aki az e tárgyban rég idő óta folytatott kutatásai révén ismert szaktekintély, 1910-ben teljesen egyforma eljárással (500 liter levegő fehér papirfiltrálón lett átszűrve és a füst- és koromtartalom a papir bepiszkolódásából, egy 1—6 fokra beosztott táblázat segítségével lett meghatározva) több német nagyvárosban megvizsgálta a levegő, füst és korom tartalmát, főképen július és december hónapokban. A vizsgálatok eredményei a következők (a zárjelben foglalt számok júliust jelentik): Tübingen 0·5 (0·06), Meran 1·7 (—), Berlin 1·76 (1·4), Königsberg 1·58 (0·18), Hamburg 2·12 (1·48), Frankfurt a. M. 2·22 (1·28), Köln 2·42 (2·29), Leipzig 2·69 (1·0), Danzig 2·9 (1·26), Dresden 2·93 (1·02), Chemnitz 3·6 (2·31), Beuthen 4·97 (3·57) %.

A bajorországi vidéki lakosság hiányos táplálkozását konstatálja a bajor egészségügyi hivatal az ország különböző részeiből beérkezett jelentések alapján. A táplálkozás rosszabbodik, mert a tej értékesítése olyan intenzív, hogy a 30 millió liter produkció mellett maguk a producensek alig használják saját háztartásukban. A neumarkti községi orvos jelentése szerint a lefölozetlen tejnek a fogyasztásból való majdnem teljes kiszorítása az enélkül is gyenge gyermekek rosszul tápláltságát idézi elő és mivel a gyermekeket még nehéz munkára is használják, egyre több a hátgerincelgörbülés, még a kyphosis (elpuposodás) és a skoliosis (a gerincoszlop oldalt való elgörbülése) súlyosabb formái is. A weissenburgi orvos az intenzív tejgazdaság előidézte hátrányok közül szintén felemlíti, hogy a tésztaneműek lassanként kiszorulnak a táplálkozás rendjéből és hogy a napközi étkezéseknél a szokásos tejeves helyét az alkohol foglalja el. Ugyancsak a tejes táplálékok kiszorulása következtében beállott rosszultápláltságról tesz jelentést a krumbachi orvos, »minthogy még a legjobb parasztházakban is vaj helyett növényi zsírt használnak, a gyerekeknek pedig vajaskenyér vagy tej helyett cigorialét vagy sört adnak.« A lindai hivatalos orvos a katonai szolgálatkéesség csökkenését (átlagban 42%-a szolgálatképes az 1902. év 60%-ával szemben), főképen a tejnek a táplálkozásból való kiszorulásának tulajdonítja. A mindelheimi jelentés így szól: »A gőzüzettel berendezett vaj- és sajtgyárak növekedésével eltűnik a majorosok legutolsó csepp teje is, tekintet nélkül a serdülők, a csecsemők szükségletére, akik számára azután a lefölozött tejet literenként 15 pfennigjével kell visszavásárolni; a csecsemőket ezenkívül lisztpéppel, a többi gyermekeket pedig tej helyett hamis levessel, úgynevezett kávéval és kásával táplálják. A tejhiány rosszabbá teszi a csecsemőtáplálást, elősegíti az angolkót, serdülőknél a csontrendszer kifejlődésének visszamaradását, dősebbeknél a szervezet ellentállóképességének csökkenését.

A szájüreg, mint veszélyes infekcióforrás. Professzor Wichinger közli, hogy a nyálcseppeknek beszéd közben való szétszóródásával természetesen a fertőző csirák is terjednek. Guttman, breslauer fogorvos most érdekes kísérle-

tekkel bizonyította, hogy az ápoló személyzetek, különösen a szülésznők szája, ha elhanyagolt állapotban van, mennyire veszélyes forrása az infekciónak. Olyan elhanyagolt szájra akadt egy olyan szülésznőnél, akinek praxisában különösen sokszor lépett föl a gyermekági láz. A nyálcssepp megvizsgálásánál megszámlálhatatlanul sok bacillus-telepet talált. A száj rendbehozása után a bacillus-telepek a minimumra redukálódtak. Guttmann azt követeli, hogy csak olyanokat bocsássanak szülésznői tanfolyamra, akiknek fogrendszere teljesen ép vagy tökéletesen rendbe van hozva. Ennek ellenőrzésével egy fogorvost kellene megbízni. A szülésznőket állandó fogorvosi ellenőrzés alá kell helyezni és a száj- és fogápolásban megfelelően kiképezni.

Nemzetközi szociálhygienikus kiállítás Rómában. A szeptember 24-e és 30-a között Rómában tartandó nemzetközi tuberkulózis-kongresszus alkalmából ugyanott egy szociálhygienikus kiállítás lesz, amely szeptember 1-től 1912. évi február hó 28-áig lesz nyitva és amely különösen a tuberkulózis és más népbetegségek elleni harc céljait fogja szolgálni.

A tuberkulózis-osztályon kívül, amely nagy terjedelménél fogva több alosztályt foglal magában, külön osztályokat terveznek a járványos betegségek megelőzése, a baktériológia, az alkalmazott kémia, a desinfekció, az elkülönítés, az immunitási elmélet, fizikai nevelő- és gyógy módok, egészségügyi rendőrség és a segélynyújtás részére. Azonkívül külön osztályai lesznek a gyermekápolásnak, didaktikai védelemnek, munkásvédelemnek, foglalkozási betegségeknek stb., szállítások esetére való intézkedéseknek, kivándorlók védelmének és a munkásbiztosításnak.

Fogorvosi rendelő intézet cselédek számára Hamburgban. A hamburgi biztosító hatóság saját épületében cselédek számára külön fogorvosi rendelő intézetet létesített. Az intézet rendeltetése elsősorban az, hogy a hamburgi cselédsegélyző pénztár és a városi biztosító pénztár tagjait ingyenes fogorvosi kezelésben részesítse és ingyen lássa el a szükséges gyógyszerekkel. Az intézetet csak olyan veheti igénybe, akinek valamilyen fogbetegsége van. Orvosszerek és műfogak csak akkor adatnak, ha a fogorvosi kezeléshez feltétlenül szükségesek és ha értékük a cselédpénztár tagjainál 20 koronát, a városi biztosító pénztár tagjainál 15 koronát meg nem halad. Fogtöméshez általában csak amalgam, cement és guttapercha használatos. Ha a beteg drágább szerek használatát kívánja, a költségtöbbletet ő köteles fedezni. Abban az esetben, ha az intézet vezetője által megállapított kezelési költségek a fent jelzett összegeket meghaladják, a cselédbiztosító, illetve a városi biztosító pénztárnak jogában áll, de nem kötelessége, a többletet sajátjából fedezni; a fogorvosi rendelőintézet azonban csak abban az esetben teljesíti a szükséges szolgáltatásokat, ha a beteg vagy helyette harmadik személy kötelezi magát arra, hogy a költségtöbbletet megtéríti. A rendelőintézet a narkózis és a röntgen felvételek céljait szolgáló termeken kívül 4 műtőteremből, 1 vizsgáló teremből, 1 technikai és 1 chemiai laboratóriumból és a vezetők és a segéd személyzet számára szükséges helyiségekből áll. A felállítási költségek 45.000 koronát tettek ki, fentartása 40.000 koronát vesz igénybe.

Munkáslakások és rokkantbiztosítás a Német Birodalomban 1910-ben. A tartományi biztosító-intézetek és a rokkantbiztosításról szóló törvények alapján felállított pénztárak jelentése szerint az 1910. évben 1077 millió m.-t fordítottak közcélokra. A közcélokat szolgáló tőkék 1910 végén 937 millió márkát tettek ki; ez összegből 1241 millió m. visszafizettetett, a tényleges töke nagysága tehát: 8129 m. volt.

Az eddigi kölcsönökből (8771 millió m.) összesen 3201 millió m. lett munkáslakások céljaira engedélyezve. Ez összeg kölcsönvevők és célok szerint következőképen oszlik meg:

	munkáscsaládi házak építésére	legényotthonok építésére
Szövetkezetek, társulatok, építkezési rész- vénytársaságok és közcélokat szolgáló egyesületek	184'3	15'9
Közfestületek (tartományok, kerületek), községek, takarékpénztárak és más inté- zetek	37'6	2'3
Munkaadók	16'0	0'6
Összesen	301'3	18'8

mielőtt ki nem mostuk volna őket, ne együnk és igyunk olyan edényekből, amelyekből mások ettek vagy ittak. Alkohol és alkoholtartalmú italoknak munkaközben való fogyasztása siettetni és növeli a kifáradást; az üzemmel járó veszélyeket, mert fokozza a vigyázatlanságot, a betegségek csiráinak a testbejutását megkönnyíti és a test ellentálló képességét csökkenti. A szomjúságot legjobban a friss víz, a gyümölcsnedvek, a gyümölcsök és a tej oltják. Ruházatunknak és tartásunknak olyannak kell lennie, hogy a mell és az alsótest szabad legyen, hogy a légzés és a vérkeringés ne legyen gátolva. Ezért el kell vetni a szoros öveket, a gallérokat és hasonló ruhadarabokat, és ezért ártalmas, mert akadályozza a vérkeringést, a hajlott, erőszakolt testtartás a munkánál.

Dr. Róthnak munkája, mint ezen rövid szemelvényből is kiviláglik, a munkásság számára igen fontos és értékes rendszabályokat tartalmaz és nagyon helyén való volna ezeknek az épp oly egyszerű, mint mélyreható hygienikus ismereteknek minél tágabb körökben való terjesztése. Ha az említett rendszabályok egész terjedelmükben nem is valósíthatók meg azonnal, az ebbeli ismeretek terjesztése mindenesetre maga után vonja azt, hogy a munkásság az ebbeli rendszabályok megvalósításáért küzdeni fog. És a tapasztalat mutatja, hogy ha a munkásság valamiért küzd, akkor előbb-utóbb ki is küzdi magának.

Füst és korom a német nagyvárosokban. Dr. Ascher königsbergi körorvos, aki az e tárgyban rég idő óta folytatott kutatásai révén ismert szaktekintély, 1910-ben teljesen egyforma eljárással (500 liter levegő fehér papirfiltrálón lett átszűrve és a füst- és koromtartalom a papir bepiszkolódásából, egy 1—6 fokra besztott táblázat segítségével lett meghatározva) több német nagyvárosban megvizsgálta a levegő, füst és korom tartalmát, főképen július és december hónapokban. A vizsgálatok eredményei a következők (a zárjelben foglalt számok júliust jelentik): Tübingen 0·5 (0·06), Meran 1·7 (—), Berlin 1·76 (1·4), Königsberg 1·58 (0·18), Hamburg 2·12 (1·48), Frankfurt a. M. 2·22 (1·28), Köln 2·42 (2·29), Leipzig 2·69 (1·0), Danzig 2·9 (1·26), Dresden 2·93 (1·02), Chemnitz 3·6 (2·31), Beuthen 4·97 (3·57) ‰.

A bajorországi vidéki lakosság hiányos táplálkozását konstatálja a bajor egészségügyi hivatal az ország különböző részeiből beérkezett jelentések alapján. A táplálkozás rosszabbodik, mert a tej értékesítése olyan intenzív, hogy a 30 millió liter produkció mellett maguk a producensek alig használják saját háztartásukban. A neumarkti községi orvos jelentése szerint a lefölözetlen tejnek a fogyasztásból való majdnem teljes kiszorítása az enélkül is gyenge gyermekek rosszul tápláltságát idézi elő és mivel a gyermekeket még nehéz munkára is használják, egyre több a hátgerincelgörbülés, még a kyphosis (elpuposodás) és a skoliosis (a gerincoszlop oldalt való elgörbülése) súlyosabb formái is. A weissenburgi orvos az intenzív tejgazdaság előidézte hátrányok közül szintén felemlíti, hogy a tésztaneműek lassanként kiszorulnak a táplálkozás rendjéből és hogy a napközi étkezéseknél a szokásos tejeves helyét az alkohol foglalja el. Ugyancsak a tejes táplálékok kiszorulása következtében beállott rosszultápláltságról tesz jelentést a krumbachi orvos, »minthogy még a legjobb parasztházakban is vaj helyett növényi zsírt használnak, a gyerekeknek pedig vajaskenyér vagy tej helyett cigorialét vagy sört adnak.« A lindai hivatalos orvos a katonai szolgálatkéesség csökkenését (átlagban 42‰-a szolgálatképes az 1902. év 60‰-ával szemben), főképen a tejnek a táplálkozásból való kiszorulásának tulajdonítja. A mindelheimi jelentés így szól: »A gőzüzettel berendezett vaj- és sajtgyárak növekedésével eltűnik a majorosok legutolsó csepp teje is, tekintet nélkül a serdülők, a csecsemők szükségletére, akik számára azután a lefölözött tejet literenként 15 pfennigjével kell visszavásárolni; a csecsemőket ezenkívül lisztpéppel, a többi gyermekeket pedig tej helyett hamis levessel, úgynevezett kávéval és kásával táplálják. A tejhiány rosszabbá teszi a csecsemőtáplálást, elősegíti az angolkót, serdülőknél a csontrendszer kifejlődésének visszamaradását, dősebbeknél a szervezet ellentálokéességének csökkenését.

A szájúreg, mint veszélyes infekcióforrás. Professzor *Wichinger* közli, hogy a nyálcseppeknek beszédközben való szétszóródásával természetesen a fertőző csirák is terjednek. Guttman, breslauer fogorvos most érdekes kísérle-

tekkel bizonyította, hogy az ápoló személyzetek, különösen a szülésznők szája, ha elhanyagolt állapotban van, mennyire veszélyes forrása az infekciónak. Olyan elhanyagolt szájra akadt egy olyan szülésznőnél, akinek praxisában különösen sokszor lépett föl a gyermekági láz. A nyálcsepp megvizsgálásánál megszámlálhatlanul sok bacillus-telepet talált. A száj rendbehozása után a bacillus-telepek a minimumra redukálódtak. Guttmann azt követeli, hogy csak olyanokat bocsássanak szülésznői tanfolyamra, akiknek fogrendszere teljesen ép vagy tökéletesen rendbe van hozva. Ennek ellenőrzésével egy fogorvost kellene megbízni. A szülésznőket állandó fogorvosi ellenőrzés alá kell helyezni és a száj- és fogápolásban megfelelően kiképezni.

Nemzetközi szociálhygienikus kiállítás Rómában. A szeptember 24-e és 30-a között Rómában tartandó nemzetközi tuberkulózis-kongresszus alkalmából ugyanott egy szociálhygienikus kiállítás lesz, amely szeptember 1-től 1912. évi február hó 28-áig lesz nyitva és amely különösen a tuberkulózis és más népbetegségek elleni harc céljait fogja szolgálni.

A tuberkulózis-osztályon kívül, amely nagy terjedelménél fogva több alosztályt foglal magában, külön osztályokat terveznek a járványos betegségek megelőzése, a baktériológia, az alkalmazott kémia, a desinfekció, az elkülönítés, az immunitási elmélet, fizikai nevelő- és gyógymódok, egészségügyi rendőrség és a segélynyújtás részére. Azonkívül külön osztályai lesznek a gyermekápolásnak, didaktikai védelemnek, munkásvédelemnek, foglalkozási betegségeknek stb., szállítások esetére való intézkedéseknek, kivándorlók védelmének és a munkásbiztosításnak.

Fogorvosi rendelő intézet cselédek számára Hamburgban. A hamburgi biztosító hatóság saját épületében cselédek számára külön fogorvosi rendelő intézetet létesített. Az intézet rendeltetése elsősorban az, hogy a hamburgi cselédsegélyző pénztár és a városi biztosító pénztár tagjait ingyenes fogorvosi kezelésben részesítse és ingyen lássa el a szükséges gyógyszerekkel. Az intézetet csak olyan veheti igénybe, akinek valamilyen fogbetegsége van. Orvosszerek és műfogak csak akkor adatnak, ha a fogorvosi kezeléshez feltétlenül szükségesek és ha értékük a cselédpénztár tagjainál 20 koronát, a városi biztosító pénztár tagjainál 15 koronát meg nem halad. Fogtöméshez általában csak amalgam, cement és guttapercha használatos. Ha a beteg drágább szerek használatát kívánja, a költségtöbbletet ő köteles fedezni. Abban az esetben, ha az intézet vezetője által megállapított kezelési költségek a fent jelzett összegeket meghaladják, a cselédbiztosító, illetve a városi biztosító pénztárnak jogában áll, de nem kötelessége, a többletet sajátjából fedezni; a fogorvosi rendelőintézet azonban csak abban az esetben teljesíti a szükséges szolgáltatásokat, ha a beteg vagy helyette harmadik személy kötelezi magát arra, hogy a költségtöbbletet megtéríti. A rendelőintézet a narkózis és a röntgen felvételek céljait szolgáló termeken kívül 4 műtőteremből, 1 vizsgáló teremből, 1 technikai és 1 kémiai laboratóriumból és a vezetők és a segédszemélyzet számára szükséges helyiségekből áll. A felállítási költségek 45.000 koronát tettek ki, fentartása 40.000 koronát vesz igénybe.

Munkáslakások és rokkantbiztosítás a Német Birodalomban 1910-ben. A tartományi biztosító-intézetek és a rokkantbiztosításról szóló törvények alapján felállított pénztárak jelentése szerint az 1910. évben 1077 millió m.-t fordítottak közcélokra. A közcélokat szolgáló tőkék 1910 végén 937 millió márkát tettek ki; ez összegből 1241 millió m. visszafizettetett, a tényleges töke nagysága tehát: 8129 m. volt.

Az eddigi kölcsönökből (8771 millió m.) összesen 3201 millió m. lett munkáslakások céljaira engedélyezve. Ez összeg kölcsönvevők és célok szerint következőképpen oszlik meg:

	munkáscsaládi házak építésére	legényotthonok építésére
Szövetkezetek, társulatok, építkezési rész- vénytársaságok és közcélokat szolgáló egyesületek	184'3	15'9
Köztisztviselők (tartományok, kerületek), községek, takarékpénztárak és más inté- zetek	37'6	2'3
Munkaadók	16'0	0'6
Összesen	301'3	18'8

A harmadik nemzetközi lakáshygienikus kongresszus. Az október 2-a és 7-e között Dresdában tartandó kongresszus vezetősége most adta közre a kongresszus munkatervét. E szerint a kongresszus összesen 9 osztályra tagozódik, amelyek négy csoportban lesznek összefoglalva. Az A) csoport az általános természetű feladatokkal foglalkozni, tehát a legterjedelmesebb és 4 osztályt foglal magában. Az I. osztály a terep beépítésének módjával foglalkozni (városépítés, vidéki letelepedési formák, kert, városok stb.). A II. osztály építkezések kivitelével foglalkozik (építési tervek, építőanyag, alapfalak, pincék, konyhák, árnyékszékek, lépcsők, felvonók, tetők), a III. osztály a belső berendezést fogja tárgyalni (világítás, fűtés, szellőztetés), míg a IV. osztály anyagát a lakás-gondozás (tisztántartás, a hulladék eltávolítása, desinfekció stb.) képezi. A B) csoport, amely a lakóházakkal foglalkozik, 2 osztályra szakad (városi és vidéki lakóházak). A C) csoporthoz vannak utalva a speciális lakásreformok, még pedig az egyik osztályba az iskolaépületek, fogházak, vendéglők, kórházak, fürdők, templomok, színházak stb., míg a második osztályhoz az ipari foglalkozások céljaira szolgáló helyiségek és közlekedési eszközök (vasutak, hajók, kocsik) tartoznak. A D) csoport a lakáskérdést kezelési szempontokból tárgyalja, tehát a törvényhozás, statisztika és kezelés idevonatkozó kérdéseivel foglalkozik. A kongresszus hivatalos nyelve: az angol, francia és német. Közelebbi felvilágosítás a titkári hivatalnál (Dresden, II, Reichstrasse 14) nyerhető.

Mozgó fürdőházak képezik a legújabb vívmányt a socialhygiene terén, amelyről Amerikából nyerünk értesülést. Ott helyesen ismerték fel, hogy a népfürdők, amelyeket a város bizonyos pontjain létesítenek, csak közvetlen környezetükben éreztetik hatásukat. Ez a tapasztalás szülte azt a gondolatot, hogy a hatás kiterjesztése céljából az eddigi népfürdők mellé olyan mozgó fürdőházakat létesítsenek, amelyeket egyik helyről a másikra lehessen vinni. Egy nagyvárosi népfürdő 100.000—200.000 K költségen alul nem építhető fel. A vándor fürdőházak sokkal kevesebbe kerülnek, amellet még az az előnyük is meg van, hogy egyik helyről könnyen átvihetők egy másikra és hogy a népesség nagyságához és szükségletéhez képest berendezésük változtatható. A gondolatot először Baltimorében valósították meg. A legnépesebb városrészek egyikében egy üres telket vettek és azon sátrat állítottak fel. A fürdőnek van egy irodája, egy várószobája és egy fürdőszobája. A sátorban egy egyszerű faállványt csináltattak, amelyen a vízvezetési csöveket felvezették. A csövek négy zuhanyban végződnek, amelyeket a fürdőközönség egy emelő segítségével segítség nélkül hozhat működésbe. Az összes költségek igen keveset tettek ki; hetenként legfeljebb 100—120 koronát. A látogatottság kezdettől fogva igen jó volt. Később nemcsak hideg, de meleg zuhanyokat is lehetett venni.

Nő- és gyermekmunka az angol gyárakban. Összehasonlító adatok néhány más iparállammal. Az egyesült brit királyságban a szövőiparban 1909-ben 1,026.378 és 1907-ben 1,087.223 ember dolgozott, a növekedés 5·9%-nyi. A gyermekmunkások száma 1907-ben 32.647 volt, a szaporodás itt 2·8%-nyi. Az ifjúkori munkások száma 238.772 volt. A szaporodás 14·8%, a felnőtt női munkások száma 504.821 volt, a felnőtt férfi munkások száma 504.821, 407.360 férfimunkással szemben 679.863 női munkás áll. A 18 évesnél idősebb női munkások száma 286.273 volt. Ezek közül 205.353 hajadon volt, 69.052 férjnél volt, 11.868 özvegy volt. Más gyárakban az összes férfimunkások száma 2,625.976, a nőimunkások száma 775.575 volt. 1904-el szemben a szaporodás 22·8%.

Érdekes az összehasonlítás más államokkal. Németországban a gyárakban alkalmazott munkások száma 6,128.319, ebből 1,296.382 (21·2%) a nő és 13.059 a 14 évnél fiatalabb gyermekmunkás 0·2%. Nagybritanniában és Írlandban az összes gyári munkások száma 4,488.774, ebből nőimunkás 1,436.978, vagyis 32%, a nő és 35.513 vagyis 0·8% a gyermek. Franciaországban a gyári munkások száma 3,999.402. Ebből 900.000 (22·5%) a nő, 15 éven aluli gyermekek száma 240.000 (6%). Japánban az ipari munkások száma 6,432.292. Ebből 341.865 az asszony (53·1%) és 575.970 a gyermekek száma (9%).

A legtöbb asszony és gyermek tehát Japánban dolgozik a gyárakban. Itt az asszonyok még túlsúlyban is vannak. Angolországban több a nőimunkás, de kevesebb a gyermek, mint Franciaországban. Legkevesebb a női- és gyermekmunkás Németországban. A legtöbb asszony munkást a szövőipar foglalkoztatja mindenütt. A legtöbb gyermekmunkás Japánon kívül az angol és francia szövőiparban és a francia ruházati iparban dolgozik.

A női- és gyermekmunkás törvényes védelme nemcsak a szociális igazságérzésnek, hanem az eugenetikának, a fajegészségnek is fontos követelménye. A felsorolt államok hivatalos adatgyűjtésénél tehát nagy gyakorlati értéke is lehet.

MUNKÁSVÉDELEM.

Mezőturi fazekasok.

A magyar fazekasipar szomorú viszonyaival hazai szakirodalmunk elég behatóan foglalkozott. Dr. Chyzer Béla igen alapos munkában foglalkozott ennek a háziiparnak veszélyeivel és módot ajánlott arra, miképpen volnának ezek hatásos munkásvédelmi intézkedések segítségével leküzdhetők. Az önfeláldozó és úttörő munkájának volt is némi eredménye. Komoly munkásvédelmi intézkedésekre azonban még sem került a sor. Elfelelték a dolgot — a kormányzatnak fontosabb dolgai vannak, semhogy a fazekasokkal túlsokat foglalkozhatnák. Évek multak és minden a régiben maradt. Néhány hónap előtt egy agilis publicista a napi sajtóban tárgyalta a fazekasok ólombetegségét. De a cikkei révén kerekedett szenzáció csak napokig tartott. Egyetlen eredménye az lett, hogy a miniszteriumban megint egyszer megbiztak egy referenset az ügy tanulmányozásával.

Azok, kik a magyar fazekasok helyzetét ismerik, nem igen tudják megérteni ezt a közönyt. Mert köztudomású dolog, hogy a magyar fazekas szegényes keresetét egészsége árán fizeti meg, hogy súlyos, kínos, sokszor évekig és évtizedekig tartó kórságba esik, hogy gyógyíthatatlan bénulások útján nyomorékká válik, hogy elpusztul idő előtt, hogy felesége méhében elhal a magzat, hogy gyermeke eskóros, hülye, nyomorék vagy tudóvész lesz. Oka mindennek az ólom, melyre mesterségében szüksége van, mert a máz, melylyel áruit be kell vonnia, hogy vizálló legyenek, ólomtartalmú. A gelét, az ólomoxid (PbO), melyet a máz elkészítéséhez felhasznál, bekerül a műhely levegőjébe, porába. Az anyag őrlésénél felszálló por ellepi a műhely butorait, a munkás ruháit. Az oldatokból és az égetésnél felszabaduló ólomgőzökkel együtt az ólompor légzés útján, de evés közben is tisztátalan kéz közvetítésével bekerül a szervezetbe, előidézve azt a romboló kórképet, melyet idült ólommérgezés néven ismerünk.

Hogy ez ma is így van, arról meggyőződhetik mindenki, aki a magyar fazekasipar egyik — bármelyik — gócpontját felkeresi.

Mezőtúr a fővároshoz elég közel fekvő egyik ilyen gócpont. Egész sorát az ólommérgezés eseteinek találhatja itt a kutató. Nem is kell keresni őket. Ismerik egymást, egymás bajait, egyik a másikhoz utasítja az érdeklődőt. Leírok néhány esetet.

I. család. Apa 43 éves, 28 év óta fazekas. 18 év óta izületi fájdalmai vannak, 5 év óta szenved székrekedésben és bélgörcsökben, melyek különösen gyakran jönnek olyankor, ha edényt éget. 14 év előtt volt először béna a jobb karja, ez meggyógyult, 4 év előtt újabb bénulás állt be mindkét karján. Utoljára e télen volt béna a jobb karja. Most nem béna, de jobb karja gyenge. Nagyfokú sápadtság, kifejezett ólomszegély, feltűnő vérszegénység, jobb radialis és mindkét peroneus paretikus.

Felesége 39 éves, apja is fazekas volt, gyermekkorától dolgozik a fazekaságban. 12-szer volt terhes, 8-szor vetélt, 2 gyermeke él, egyik gyermeke 3 hónapos korában foggörcsökben, egyik 9 éves korában tudóvészben halt el. A télen mindkét karja bénult volt 4¹/₂ hónapig. Most is nehezen mozgatja kezeit, lábai fájnak, bélgörcsei vannak. Ólomszegély, erős reszketése a kezeknek. Mindkét radialis paretikus, jobb kéz középujja és gyűrűs ujjának feszítő izmai bénák. Egyik gyermek: 14 éves leány. Halvány, korához képest fejletlen, még nem menstruált. Ólomszegély. Két oldali tudócsúcshurut. Másik gyermek 9 éves. Gümös csigolyalobban és gümös jobboldali csipő-izületlőbban szenved. Ólomszegélye van.

II. család. Férj 38 éves, 15 éve fazekas. Apja is fazekas volt. »Soha baja nem volt«, csak az izületei fájnak 10 év óta. Feltűnően sápadt, erős ólomszegély, kezek reszketnek, mindkét radialis paretikus. Felesége 29 éves, földmives gyermeke, 8-szor volt terhes, 4 abortus, egy gyermeke 9 hónapos korában fejjörcsökben halt meg. Három gyermeke él, 2 év óta fejfájás, kólika. Ólomszegély. Első gyermek: 11 éves fiú, 3 éves korában rángörcsöket kapott, azóta e görcsök naponta 2—3-szor ismétlődnek, a gyermek járni, ülni nem tud, jobb alsó és felső végtag spastikus hűdött, a gyermek beszélni nem tud, beszédet nem ért, vize-

letét, széketét gyakran maga alá bocsátja. Ólomszegély nincs. Második gyermek: 4 éves fiú, egy éves kora óta évente 5–6-szor epileptikus rohamok. Gyermek nem beszél, de elég jól ért mindent. Halvány ólomszegély. Harmadik gyermek: 1^{1/2} éves. korához képest elég jól fejlett, ólommérgezés nyomait sem mutatja, egészséges.

III. család. Apa 32 éves, fazekas fia, 20 év óta fazekas. 10 év óta két izben volt béna mindkét alkarja, utoljára a télen 6 hétig, most a keze elég jó. Székrekedésben szenved. Bélgörcse sohasem volt. Étvágya nincs, hányni szokott. Feltűnően sápadt, ólomszegély nagyon kifejezett, szinte sötétkék, foghús gyuladt, száj bűzös. Karjainak, kezeinek szorító ereje elég jó, a kéztőizületben kezeit feszíteni nem tudja, annak dacára dolgozik.

Felesége 30 éves, fazekas leánya, egészségesnek mondja magát. Gyermek-kora óta dolgozik az iparban. Szélgörcsökben szenved. 5-ször volt terhes. 3 elvetélés, egy gyermek 6 éves korában görcsökben elhalt. Egy gyermek él. Ólomszegély nincs, hüdések nincsenek. Gyermek 5 éves fiú, görcsökben szenved, beszélni nem tud, járnai rosszul tud. Ólomszegély, vérszegénység, mindkét alsó végtag izomzata paretikus.

IV. család. 46 éves fazekas, fazekas fia, 10 éves kora óta dolgozik mester-ségében. 6 év előtt szenvedett hasgörcsökben, béna is volt a jobb karja, ez utolsó télen erős lábszaggatása volt, béna volt a bal alkarja is. Erős ólomszegély, mindkét radialis paresise.

Felesége 41 éves, földmíves gyermeke. 10 év óta számtalanszor vannak hasgörcsei, télen erős kéz- és lábszaggatása. 22 éve van férjénél. 12 terhesség, 7 vetélés, 2 gyermek él, egy 3 hónapos korában halt meg bélgyulladásban, 2 görcsökben pusztult el. Erős ólomszegély, mindkét peroneus paretikus. Felső végtagok épek. Egy leánya férjénél van földmívesnél, egészséges. Egy fia 17 éves, otthon dolgozik 12 éves kora óta az iparban. Feltűnően alacsony, löcslábú, de testileg különben jól fejlett fiú. Kólikákban nem szenved, székrekedés nincs, izületeiben erős hasogató fájdalmai vannak égetéskor. Ólomszegélyen kívül kóros elváltozás nem mutatható ki.

E mesternek egy legénye 41 éves, 10 éves kora óta fazekas, 36 éves koráig önálló volt, de ekkor béna lett keze-lába, 8 hónapig mozdulni nem tudott, ágyban feküdt. Ekkor ment tönkre, úgy, hogy másnál kellett munkába állania. Most is gyenge, a lába fáj, megduzzadt. Sápadtság, ólomszegély, mindkét radialis paretikus. Felesége 6-szor vetélt, két gyermeke él, egyik eskóros.

A felsorolt esetek kommentárra nem szorulnak. Azokat választottam ki, melyek legélénkebben demonstrálják, hogy az ólom csiraméreg is, mely a méhmagzatot is előli, mely elpusztítja a jövő nemzedéket.

Érdemes-e segíteni ezeken a fazekasokon és lehet-e segíteni rajtuk? Erdemes. Van köztük olyan, aki valóságos művész. Badár Balázs díszművei világhírt érdemelnének, a legrövidebb eszközökkel készíti őket ez a magyar fazekas. Egy ideig feltétlenül fennáll még ez a házi ipar, a fejlődés lehetőségei is megvannak, ha művészi irányban fejlődik. Kötelessége a köznek segíteni rajtuk, ha lehet. És lehet is segíteni rajtuk. A legelső feladat az volna, hogy oly mázat kellene feltalálni, mely ólom nélkül is olvadna annál a 700–800 fokos hőben, melyet ők fával fűtött kemenczékben elő tudnak oly áron állítani, hogy árjuk versenyképes maradjon. Most épen nagy ólomtartalmánál fogva ömlik olyan kis hőfoknál a máz és ezért veszélyes. Ez nem lehet megoldhatatlan probléma.

Addig is, míg ez meglesz, el kellene tiltani a gelét árusítását fazekasoknak. Ők csak frittát kapjanak, amely kevésbé veszélyes. Állítson a kormány, mely nagy összegeket áldoz iparpártolás címén, közpénzen közös műhelyeket, közös kályhát, mely szénnel fűthető, melyben veszélytelen mázat ömlesztő magas hőfok állítható elő. Lakásában nem szabad dolgoznia egy mesternek sem az ólomtartalmú mázzal. A szobában, melyben alszik ő és családja, egyáltalán ne legyen szabad dolgoznia. Most ólomporos műhelyben alszik egész télen a család, mert a kemence meleg és más szoba fűtésére nem telik, pedig mindegyiknek van »vendégháza«, egy díszszobája. Oktattassék ki a nép az ipar veszélyeire. Mikor az egyik mester azt mondta nekünk, hogy az ő két hülye eskóros gyereke nem az ólom betege, hogy ezt nem hiszi el, ha a világ minden orvosa is eljönne az ő udvarába és

mondaná, akkor ez a kétségbeesett önvigasztalás súlyos vádként hangzott. Függeszsen ki a hatóság minden fazekas műhelyébe, lakásába érthető nyelven írt figyelmeztetést, melyben munkaruha viselésére, szájöblítésre, kézmosásra és az összes óvszabályokra taníttassék ki a fazekas. A hatósági orvos havonta legalább egyszer látogasson el ezekhez a fazekasokhoz, vizsgálja meg őket, adjon nekik tanácsot. Az elsőfokú egészségügyi hatóságnak ez talán nemcsak joga, hanem kötelessége is. Ezek a rendszabályok legnagyobb részt keresztülvihetők. A magyar fazekasok állapota kulturbotrány. Úgy hisszük, hogy ezt a mi kormányzatunk is csak azért tűri el, mert nem ismeri a viszonyokat. Nem egyezik korunk szellemével, nem egyezik a modern kormányzat alapelveivel, hogy menthetetlenül hagyják pusztulni a nemzeti termelés egy oly tényezőjét, mely bár hasznos munkát végez, erős, hatalmas tényezők védelme alatt nem áll. Amely kormányzat csak a közvetlen kényszernek engedve tudja magát szociális rendszabályokra elhatározni, az erős bizonyítékot szolgáltat azoknak, kik az állam mai szervezetében a legkíméletlenebb osztályozás megtestesülését látják.

Dr. H.

Viszásságok a sütőiparban. A sütőipar legszembeötlőbb viszásságai: a rendszeres éjjeli munka s a legtöbb helyen még ma is szokásos, a mesternél való lakás és élelmezés. Ezen anomáliákról nagyon érdekes adatokat közöl egy nemrég megjelent munkájában Conrad Goldschmidt. A két viszásság tulajdonképpen kölcsönhatásban van. Az éjjeli munka állítólagos szükségességével bizonyítják a mesternél való lakás és élelmezés szükségességét, viszont abból, hogy a munkás a mesternél lakik, következik, hogy mindig munkához állítható. A mesternél való lakás, bizonyos kisvárosi viszonyoktól eltekintve, mindig hátrányos a munkásra. A lakások a legtöbb esetben nem megfelelők s gyakori veszekedésekre is ad ez a patriarchális rendszer alkalmat, minélfogva ahelyett, hogy állandósítanak a munkásokat, ami állítólag egyik célja volna, az ellenkező hatás áll be. Ez a rendszer bizonyos mértékben nőtlenségre kényszeríti a munkásokat, úgyszintén a tanonctenyésztésre is alkalmas talaj. Érdekes, hogy a hamburgi sütő-ipartestület — az átmeneti idővel járó nehézségek leküzdése után — úgy nyilatkozik, hogy a mesterek ma már örvendenek a mesternél való lakás és élelmezés megszüntetésének (1904-ben szűnt meg). Sok kellemetlenségtől szabadultak s munkásaik, kik között most nagyobb számú a nős, — pontosabbak s megbízhatóbbak.

Hogy a sütőiparban még általában feltalálható viszásságok nem az ipar természetéből következnek, az kitűnik egy szintén nemrég megjelent munkából, mely a németországi fogyasztási szövetkezetek sütőde-üzemeinek a viszonyait ismerteti.

A szövetkezeti kenyérsütődékben jobb rendszerű kemencék s gépberendezések által a munkát nemcsak sokkal olcsóbbá, de egészségi tekintetben is sokkal kielégítőbbé lehet tenni. A fogyasztási szövetkezetek sütőde-üzemeiben az egész vonalon nagyon kedvező munka- és bérviszonyok mellett dolgoznak a munkások s egyéb alkalmazottak, amihez a nagyüzem előnyeinek kívül a biztosított piac előnye is járul. Ott is azonban, hol e kedvező előfeltételek fenn nem forognak, a kisüzemekben is tetemesen javíthatók a viszonyok, mert a sütőiparban a nagyüzem csak a tulajdonképpeni kenyérsütésre vonatkozólag rejt nagyobb előnyöket magában.

A finomsütődék termelvényei kisüzemben is épp oly gazdaságos módon állíthatók elő, mint a nagyüzemben. Hogy a fentebb vázolt viszásságok általánosak a sütőiparban, azt egy Birminghamban nemrég történt adaifelvétel is igazolja. Eszerint a munkaidő túlságos hosszú — heti 90 óra —, a bérek alacsonyak, a munkahelyek egészségtelenek. A sütők szakegylete ezért követeli, hogy a sütőiparra is alkalmaztassék a bérhivatalokról szóló törvény. Követeli, hogy a munkaidő maximuma heti 54 órában s a minimális munkabér heti 23 shillingben (33.60 K) állapíttassék meg.

A kefekötők hivatásbeli betegségei. A kefekötők egészsége mindenképp előtt a különböző eredetű porok belégzése által van veszélyeztetve, káros hatással lehet az egészségükre az egyes munkáknál alkalmazott ólom is, valamint a szemhéjakra is káros ingert okoznak a munkaközben a levegőben szétszóródó

finom porrészecskék. A legnagyobb veszedelmet azonban az állati szőrök, sörtékben levő lépfenebacillusok okozhatják. A lépfene részint mint helyi, részint mint általános megbetegedés jelentkezik. A helyi megbetegedés karbunkulus alakjában jelentkezik, mely a legtöbb esetben meggyógyul. Az általános megbetegedés a lépfenebacillus belélegzése vagy lenyelése által áll elő s legtöbbször halálosan végződik.

A lépfenés megbetegedés ellen a sörték, illetve szőrök deszinfekciója által lehet védekezni. A forró gőzzel való fertőtlenítés mellett a legfontosabb rendszabály a fertőzés elkerülésére a munkahelynek, ruhának s a munkás testének tisztán tartása. A munkahelynek tehát olyan padlózattal kell ellátva lennie, mely tisztára mosható, a munka megkezdése előtt feltétlenül felfelé kell venni a munkaruhát, melynek a munkahelyiségben kell maradni s melyet szintén gyakran kell mosni. A munkásoknak a munka befejezése előtt szintén tisztára meg kell moskodniok. Nagyon ajánlatos, hogy munkaközben a kar ne legyen fedetlen, hanem sima, sűrű szövettel legyen fedve, mely a port nem engedi át.

A legutóbbi esztendőben Bajorországban 8 lépfenés megbetegedés fordult elő közte 2 halálos. A 8 megbetegedés közül 5 az ecsetiparra esik. A hatósági óvórendszabályok betartása folytán mindenestre nagyban korlátozható a lépfenés megbetegedések száma. Sajnos azonban, hogy a kefekötő, ecsetkészítő ipar termelvényeit otthoni munkában is készítik s itt kevésbé ellenőrizhető az óvórendszabályok betartása. Az otthoni munkások között azért is nagyobb a fertőzés veszélye, mert munkaidejük sokkal hosszabb, mint a gyári munkásoké, minek következtében a fertőzés veszedelmeivel szemben gyengül az ellenállásuk, továbbá mert nagy számban dolgoznak gyermekek is és a lakóhelyiségek szolgálnak munkahelyül.

A munkahelyeknek lakó, étkező, vagy hálóhely gyanánt való használatát feltétlenül el kellene tiltani.

Építőmunkások védekezése balesetek ellen. Az építőipar különleges viszonyai következtében előforduló gyakori balesetek lehető elhárítására a németországi építőmunkások építőmunkásvédő bizottságokat alakítanak, amely bizottságok saját ellenőreikkel vizsgáltatják meg az építőipari telepeket arra nézve, betartják-e a törvényes munkásvédelmi rendelkezéseket.

A Rajna melletti Frankfurtban működő ily bizottság 1909. évi jelentése azt bizonyítja, hogy e bizottságok eredményes működést fejtenek ki a balesetek elhárítása tekintetében. Az említett bizottság ellenőrének felszólítására 377 esetben szüntettek meg hiányosságokat az épületeken, 696 esetben a városi ellenőrök segítségét kellett igénybe vennie.

A bizottság működését a városi tanács is hasznosnak és szükségesnek jelenti ki abban az iratában, melyben közli a bizottsággal, hogy a városi, hid-, csatorna- és kikötő-építkezések ellenőrzésére külön felügyelőt alkalmaz, kinek kötelessége lesz naponkint az összes építkezéseket megvizsgálni és észleleteiről jelentést tenni. A külön felügyelő alkalmazását — mondja a tanács átirata — az is szükségessé tette, hogy számos olyan visszasságot fedeztünk fel, melyek eddig rejtve voltak. A vállalkozók alapos és gyakoribb ellenőrzése ennél fogva szükségesnek mutatkozik. Az 1909. évben Frankfurtban 64 építőmunkást ért súlyosabb, köztük nyolcat halálos baleset.

Ingyenes jogi tanács Poroszországban. Az 1911-iki porosz költségvetésben 25.000 márkával többet állítottak be az ingyenes jogvédelem és a munkaközvetítés céljaira. Az összeg legnagyobb része az ingyenes jogi tanácsot osztó hivatalok szaporítására fog fordíttatni. Ezekbe tapasztalt jogászokat hívnak meg. De megkivánják, hogy ezeket az irodákat fiatal jogászok is szorgalmasan látogassák, hogy a jövő jogászai és közigazgatási tisztviselői ismerkedjenek meg a jogvédelmet kereső nép gondolatvilágával, érzés körével, óhajaival, ügyes-bajos dolgaival. Poroszországban 79 községi ily iroda van, ezek közül 30 kap állami támogatást, 32 irodát közhasznú egyesület tart fenn, ezek közül 16 kap állami támogatást. A szociáldemokrácia ellen alakult birodalmi szövetség jogvédő irodái is ismételtén kérték az államsegélyt. Nem kapták meg, mert az állam csak pártatlan, politikailag neutrális intézményeket támogat. Az ingyenes jogvédelem igénybevétele évről-évre intenzívebb lesz. A legelső ilyenmű szervezetet a német szervezett munkásság létesítette, midőn munkástitkárai ingyenes jogi tanácsadást rendszeresítettek.

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Ki jogosult továbbfizetésre. Az 1907. évi XIX. törvénycikk 60. §-ához.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1911. évi április 6-án kelt 1911. Bet. I. 2/5. sz. ítélete.

Ítélet: A választott bíróság kötelezi az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárt, hogy F. J. igénylőnek az 1910. évi július hó 1-től 7-ig terjedő hévizi tartózkodása idejére kétszeres táppénz fejében 17 korona 50 fillér összeget fizessen.

Indokolás: I. S. S.-né munkaadó F. J. igénylőt, mint szerelőt, 1908. márczius 13-tól kezdődőleg kezdődőleg a III-ik napibérosztálynak megfelelő munkabérral bejelentette; 1908. évi szeptember 22-étől kezdve pedig onnan azt kijelentette. Ettől az időtől fogva igénylő 1910. évi június 2-ig járulékait a T. 60. §-a utolsó bekezdése értelmében önként továbbá fizette s ily módon tagságát fentartotta. Az ekkép megszerzett tagsági viszony tartama alatt igénylő 1910. évi június 7-én Dr. M. h. főorvostól utalványt kapott arra, hogy kétszeres táppénzzel négy héten át H—z gyógyhelyen tartózkodjék. Igénylő ez alapon H—z gyógyhelyre utazván, 1910. évi június hó 10-től 30-ig terjedő három hétre a III-ik napibérosztálynak megfelelő táppénzt tényleg meg is kapta. 1910. évi július hó 1-től 7-ig terjedő negyedik hétre szóló táppénz kifizetését azonban a b-i kerületi munkásbiztosító pénztár megtagadta, dacára annak hogy igénylő a h-i fürdőigazgatóság igazolványával tanúsította, hogy 1910. évi július hó 8-áig üdülés céljából H-n tartózkodott. Ugyanis a pénztár küllellenőre útján megállapította, hogy S S.-né szolgálatából 1908. évi szeptember hó 22-én történt kiválása óta igénylő adás-vételi és pénz-közvetítési ügyletekkel foglalkozik, maga is ad pénzeket kamatra kölcsön és házgondnok a B.-utca 5. sz. alatti házban, ahol szép jövedelme van. Ebből kiindulva, a pénztár arra az álláspontra helyezkedett, hogy igénylőnek nem volt joga a járulékok továbbfizetésére és tagságának ily módon fentartására. Ugyanis a pénztár felfogása szerint a T. 60. §-a utolsó bekezdésében biztosított kedvezmény a törvényhozó szándéka szerint csak azokat a munkásokat illeti, akik munkahiány miatt ideiglenesen munkaviszonyon kívül állanak, ellenben a kérdéses törvény rendelkezésnek nem volt célja olyan egyéneknek tagsági jogait fentartani, akik utóbb önálló vállalkozókká válnak, vagy pedig oly helyzetbe kerülnek, hogy a biztosítás kedvezményének reájuk kiterjesztése megokolatlan volna. Tekintve tehát, hogy igénylő adásvételi és pénzközvetítési üzletekkel foglalkozik és házgondnoki teendőket lát el, a pénztár igénylőre a törvény kedvezményét kiterjeszhetőnek nem találta. Ebből folyólag a IV-ik heti táppénz iránti igényével elutasítva, tagsági minőségének töröltetését és a kiutalt segély visszatérítését rendelte el.

Igénylő az elutasító pénztári határozat ellen, törvényes határidőn belül, felebbezéssel élt, utalással arra, hogy csak házmesteri foglalkozása van, az ügynöki tevékenységet pedig mellékesen vasárnap és ünnepnapokon folytatja.

Eldöntésre vár ezekután az a kérdés, hogy a törvény 60. §-ának utolsó bekezdésében biztosított kedvezmény igénylőt a betegség esedékessége idejében megillette-e, annak dacára, hogy annak idején nem betegség esetére biztosításra kötelezett foglalkozásban volt, hanem a pénztár megállapítása szerint ügynöki és házgondnoki teendőket végzett. A T. 60. §-ának utolsó bekezdése minden korlátozás nélkül biztosítja a betegség esetére biztosításra kötelezett pénztári tagok részére azt a jogot, hogy a tagsági kötelezettséget megállapító foglalkozásból kilépés után esedékessé vált járulékoknak a kilépés napjától számított négy hét alatt befizetése esetén orvosi vizsgálat nélkül az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár önkéntes tagjául megmaradhatnak mindaddig, míg a magyar szent korona országában tartózkodnak s a járulékokat az alapszabályszerű esedékesség szerint befizetik. Habár tehát a pénztári tagoknak adott ez a kedvezmény időbelileg korlátlan és egyéb irányban sincs kifejezetten megszorítva, a bíróság mégis helyesli a pénztárnak azt az elvi állásfoglalását, mely szerint a továbbfizetéssel fentartható tagság nem feltétlen, hanem megszűnhetik azáltal, ha a tag a Törvény 1. §-a értelmében a betegség esetére biztosításra kötelezett

foglalkozásából véglegesen más élethivatásra, vagy foglalkozásra tér át. Mert nyilvánvaló, hogy a pénztár helyes értelmezése szerint a törvényhozónak célzata az volt, hogy a biztosítás kedvezményét a biztosításra kötelezett foglalkozásban munkát teljesített és a foglalkozásból kilépő munkások részére tartsa fenn addig, míg azoknak ez a jellegük megmarad és míg a biztosítási kötelezettségük alapjául szolgáló alkalmazotti minőségük meg nem szűnik. Az ellenkező felfogás odavezetne, hogy mindazok, kik biztosításra kötelezett foglalkozásban állandóan vagy ideiglenesen akár csak átmenetileg is alkalmazva voltak, a munkából kilépés után teljesített továbbfizetéssel tagsági minőségüket életfogytiglan fenntarthatnák. Vagyis ilyen tágkörű értelmezés mellett biztosítottak maradhatnának azok is, akik utóbb munkaadókká válnak, vagy oly foglalkozási ágakra tértek át, amelyekre a törvényhozó kiterjeszteni nem szándékozott. Habár tehát a Törvény nem tartalmaz kifejezetten korlátozó rendelkezést, a gyakorlati jogalkalmazás hivatáskörébe tartozik esetenként megállapítani, hogy a biztosításra kötelezett foglalkozásból kilépett pénztári tag meddig van olyan életviszonyok között, amelyek nem egyértelműek a biztosításra kötelezett foglalkozásból való végleges kiválással. Amely eset bekövetkeztével a tagsági viszony megszüntetése megfelel a törvényhozó szándékának, de egyúttal a Törvény 1. és 7. §-aiban meghatározott azoknak az általános jogelveknek is, amelyek szerint a betegség esetére biztosítás kedvezményét csak taxative meghatározott foglalkozási kategóriához tartozó jogalanyok tüzetesen körvonalozott feltételek fenforgása esetén vehetik igénybe.

A bíróság e jogi álláspontja dacára, ebben az esetben nem tette magáévá a pénztárnak azt a határozatát, amely szerint igénylőnek pénztári tagságát töröltette s a részére már utalványozott segílyt beszüntette. Ugyanis nincs elegendő alap annak megállapítására, hogy igénylő a járulékok továbbfizetésének tartama alatt oly állásra vagy foglalkozásra tért volna át, amelylyel végleg kivált a biztosítás kedvezményére alapot nyújtó foglalkozási körből. Nincs igazolva, hogy ügynöki tevékenységet mily terjedelemben, nevezetesen oly mértékben folytatott volna, amelynél fogva a biztosítás hatálya alól kivett önálló ügynöknek volna tekinthető; a kis terjedelemben és mellékesen folytatott ügynökösködés még nem minősíthető oly ténynek, amely a biztosítás kedvezményének megvonására elegendő alapot nyujtana. Az a körülmény, hogy igénylő házmesteri állást vállalt, szintén nem jelenti olyan élethivatásnak, vagy foglalkozásnak kezdését, amely a biztosításra kötelezett foglalkozási körből való végleges kiválást jelentené. Hiszen köztudomású, hogy a biztosításra kötelezettek közül sokan vállalnak mellékesen házmesterséget anélkül, hogy ez a biztosításra kötelezetti minőségüket és tagsági jogosultságukat érintené. Hogy igénylő a biztosítás hatálya alól kivett munkakörbe és foglalkozásba végleg át nem lépett, annak bizonyítéka az is, hogy a per folyamata alatt ismét oly munkaviszonyba lépett, amely biztosításra kötelezettségének alapjául szolgál.

Vállalkozó vagy munkás?

A badeni közigazgatási bíróság 1910. évi január hó 19-én hozott határozata.

Panaszos A. és E. földművesekkel szemben, kik használatra kész kavicskő szállítására vállalkoztak kerületi utak és gyalogjárók részére, kötelezte magát arra, hogy kavicsból meghatározott mennyiséget 150 K köbméterenkénti egységárért elő fog állítani és miután E. a kövek egy részét szállította, a többi munkát átáányban vállalta el. Ezen szerződések által panaszos, habár A. és E.-nek az árlejtési feltételek szerint a szállításnak átengedése alvállalkozóknak meg volt tiltva, nem lépett A. és E. munkaadókkal munkaviszonyba, mert a kavicsozásnál semmiféle utasítást nem kapott, felügyeletnek alávetve nem volt, teljesen rá volt bízva mi módon kíván elvállalt kötelezettségének megfelelni. Panaszos viszonya különbözik pl. egy faakkordansétól, ki az erdőtulajdonos munkásának tekintendő. Panaszos egy kőbányaüzem önálló vállalkozója, K. azonban ki egy harmadikkal panaszos munkálatánál dolgozott nem társtulajdonos, hanem a harmadikkal együtt panaszos munkásai. K. ugyan nem fizetett nekik fix munkabért, hanem a nyert akkordösszeg a szükséges kiadások fedezése útján a három együttdolgozó személy között egyenlően (a munkanapok arányában) osztott föl; de nem lehetett már megállapítani, milyen levonásokat eszközölt panaszos a leszámolásnál és milyen fizetéseket kaptak valóban. Különbösen panaszos volt az, aki a szükséges műszereket adta, azoknak javításáért fizette ki a községi kőbánya használatáért járó díjakat a községi pénztárba. A kérdés eldöntésére mérvadó továbbá az illetők szociális és gazdasági állása.

Panaszos jobbmódú kőmives-mester, aki többnyire önállóan végez kisebb építkezéseket és javításokat, K. ellenben teljesen vagyontalan ember, nagy családdal, aki mindig csak bérmunkát vállalt és panaszostól is rendszeresen előleget vett föl munkájára, mely csak akkor számoltatott el, ha a panaszos az akkordösszeget megkapta. Panaszos tehát köteles volt K.-t betegbiztosításra bejelenteni.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Villámcsapás mint üzemi baleset.

(A bajor biztosítási hivatal 1909 nov. 15-én kelt határozata.)

G. C. kőmives 1908 július 13-án O. földműves P.-ben levő új háza vakolásán dolgozott. A délután folyamán vihar támadt, a kéménybe belecsapott a villám és megölte G. C.-t. Az elhalálozott özvegye a bajor építő Berufsgenossenschaft ellen támasztott temetkezési segély és járadék iránti igényével elutasított azzal a megokolással, hogy az okozati összefüggés az üzem és a villámcsapás által történt halál között nem konstatálható, minthogy G. C. zárt helyiségben dolgozott, amely ennél fogva a villámcsapás fokozott veszélyének kitéve nem volt. Ezzel szemben a választott bíróság és a biztosítási hivatal az özvegy igényének helyt adott utóbbi a következő indokolással:

A tudomány jelenlegi fejlettségénél sem állapítható meg mindig, mely körülmények között lép fel a villámcsapás fokozott veszélye, de mindenesetre abból a föltevésből kell kiindulni, hogy mindenütt, ahol a villám lecsapott, a villámveszély fokozott eshetősége forog fenn, úgy hogy a villámcsapás külső körülményeire irányuló vizsgálat teljesen fölösleges. Másrészt a balesetbiztosítási törvény minden az üzem közben eshető balesetre, így tehát az köznapi élet eshetőségeire is kiterjed, amennyiben a sérült az üzem által ezeknek ki van téve. Jogosan vette tehát a választott bíróság úgy, hogy G. C. munkája közben a villámveszély fokozott eshetőségének volt kitéve és hogy ennél fogva okozati összefüggés volt az üzem és G. C. halála között. Különben is, ha kutatjuk azokat a körülményeket, melyek a villámveszély fokozott eshetőségét okozták, jelen esetben ezek is föllelhetők. Bizonyos, hogy az újonnan épített ház még vakolatlan állapotban volt és így a dolog természeténél fogva a falak még nedvesek voltak. Az is nyilvánvaló, hogy a kémény a környezetéből kiemelkedik. A pincében, szűk helyen 7 ember tartózkodott. Öt kőmives, közöttük G. C. is a házban a falak vakolásával foglalkozott. A kőművesek vasszerszámokkal dolgoztak. Ennyi személynek oly szűk helyen való együttléte és a vasszerszámokkal való érintkezés a tapasztalat szerint a fokozottabb villámveszélynek eshetőségét vonja maga után, mely csakugyan mind az öt munkást érte, még pedig kettőt halálosan. A falak nedves volta a villámveszélyt szintén csak fokozta. Végül pedig dr. H. egyetemi tanár szakvéleménye ugyanezt az álláspontot támogatja.

Seregélyház felállítás, mint mezőgazdasági üzemi munka.

A bajorországi biztosítási hivatal 1909 november 17-én kelt 1.267. sz. ítélete.

I. W. földmunkás-napszámos 1909 március 11-én saját birtokának nyugati részében egy magaslatra egy seregélyházat, még pedig egy fából készített ú. n. madár-ólat alkart elhelyezni, közben azonban leesett a létráról és mindkét karcsontját eltörte.

Balesetéből kifolyó kártalanítási igényével a felsőbajorországi mezőgazdasági Berufsgenossenschaft 1909 július 8-iki határozatával elutasította azon megokolással, hogy a baleset és balesetet szenvedett foglalkozása között üzemi összefüggés nincsen.

Ezzel szemben I. W. felebbezésére a választott bíróság a kétségbe vont üzemi összefüggést 1909 augusztus 31-iki ítéletével megállapítottnak mondotta ki és az alperest baleseti kártalanításra kötelezte.

Az ítélet megokolása a következő: Köztudomású, hogy Felső-Bajorországban a földművesek a földjeiken a seregélyek számára — mely madarak a rovarokat pusztítják — fészkeket, seregélyházakat készítenek, hogy a mezőgazdaságra nézve hasznos madár szaporodását előmozdítsák. Már pedig valamint a kártékony rovarok és állatok pusztítása a mezőgazdasági működés körébe esik, épen úgy a földművelésre hasznos madarak ápolása szintén a mezőgazdasági munkák körébe sorozandó. A mezőgazdasági Berufsgenossenschaft az ítélet elleni beadott felebbezésében a bíróság ítéletének azon kitételét, hogy a seregélyfészkek

felrakása a földműveléssel egybefüggő munkának tekintendő, túlságosan messzemenőnek tartja. A seregélyfészkek felrakása ugyanis a városban csak úgy szokásos, mint faluhelyen. Az ilyen fészkek felrakását sosem a madár hasznos vagy kártékony voltára való tekintettel teszik, hanem ez csak a Németországban dívó madárvédelem egyik megnyilatkozása. De föltéve még azt is, hogy a seregély a mezőgazdaság szempontjából csakugyan hasznos madár volna — mint azt az ítélet feltételezi — a fészkek felrakása még akkor sem tekinthető a földművelési munkálatok körébe esőnek, minthogy ezzel a ténykedéssel a földművelés érdekei még nincsenek megvédve, hisz távolról sem bizonyos, hogy a seregélyek az illető fészket felkeresik.

Alperes felebbezése nem alapos. A seregélyeknek a földművelés szempontjából való hasznos volta — melynek alapján a bíróság az ítéletet hozta — nem csak Felső-Bajorországban ösmertes, ez a tény legjobban bizonyítható azzal, hogy azon madarak sorában, melyeknek fogása, megölése, áruba bocsátása stb. hasznosságukra való tekintettel törvényileg tiltva van, a seregély is fel van említve. (1908. évi madárvédelmi törvény 1. §-a.) Kétségen kívül áll, hogy a seregélyt is csak azért részesítették ilyen védelemben, mert a törvényhozás hasznos madárnak ösmerte és mert hasznossága kiválókép a földművelés terén nyilvánult meg. Annál inkább hitelt érdemel az, hogy a balesetet szenvedett a már birtokelődei által felszerelt seregélyfészket nem pusztán kedvtelésből akarta áthelyezni a domb védettebb nyugati oldalára, hanem mezőgazdasági, különösen pedig gyümölcsstermelési szempontból, úgy amint ez községében szokásos.

Ily módon tehát, midőn a balesetet szenvedett a seregélyfészket felrakta a mezőgazdasági munkák körébe eső ténykedést végzett, minek következtében a baleset és a földművesmunka közötti üzemi összefüggés nyilvánvaló.

Rádium-gyógykezelés. A modern orvosi tudomány korszakot alkotó vívmányával foglalkoznak azok a feltűnést keltő tanulmányok, melyeket a kir. tud. Egyetem, továbbá His, Noorden, Gudzent külföldi egyetemi tanárok stb. a rádiumnak az emberi szervezetbe való beviteléről és az ezáltal elért gyógyhatásokról az orvosi szaksajtóban közölnek. A Szt.-Lukácsfürdő gyógyforrásainak megállapított radio-aktivitása ennek a balneologia terén mindig legmodernebb irányban haladó fürdőnek vezetőségét arra indította, hogy a Szt.-Lukácsfürdőben *rádium-emanatoriumot* létesítsen. Az iszapfürdő épületében elhelyezett rádium-emanatorium már a legközelebbi napokban a betegek rendelkezésére fog állani és kapcsolatosan a Szt.-Lukácsfürdőnek évszázadok óta híres fürdő- és iszapgyógykezeléseivel nagyban fog hozzájárulni az eddigi gyógyosikerek emeléséhez.

„Unió“ élet- és gyermekbiztosító-intézet mint szövetkezet (ezelőtt Első Leánykiházasító-egylet Budapest, VI., Teréz-körút 40/42. Alapítatott 1863. évben. F. év június havában 1.745.700 K értékű biztosítási ajánlat nyújtatott be és 1.497.700 K értékű új biztosítási kötvény állítatott ki.

Biztosítási összegek fejében 148.712 K 86 f fizettetett ki.

1911. évi január hó 1-től június hó 30-áig bezárólag 10.868.200 K értékű biztosítási ajánlat nyújtatott be és 8.966.500 K értékű új biztosítási kötvény állítatott ki.

Biztosított összegek fejében az 1911. évben 821.882 K 44 f és az intézet fennállása óta 17.574.815 K 47 f fizettetett ki.

Ezen intézet az élet- és gyermekbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMVASUTAK IGAZGATÓSÁGA.

155.820 A. I. a.

Menetrendváltozás a hőlak—nemsó—ledniczrónai h. é. vasuton.

A hőlak—nemsó—ledniczrónai h. é. vasuton az érdekeltség kívánságára a személyszállító vonatok ismét az előző, azaz 1911. évi május hó 1-je előtt érvényben volt menetrend szerint fognak közlekedni.

Ennek folytán a délutáni vonat Hőlak—Trencséntepliczről közvetlen csatlakozással a Budapest felől odaérkező gyorsvonathoz korábban, azaz már délután 12 óra 20 perczkor indítatik; a délelőtti vonat ellenben Hőlak—Trencséntepliczről későbbben, vagyis délelőtt 9 óra 12 perczkor indul és így annak a Zsolna felől délelőtt 9 óra 3 perczkor oda érkező személyvonathoz lesz csatlakozása.

MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMVASUTAK IGAZGATÓSÁGA.

ad 153'020 F. I. szám.

A magyar királyi államvasutak igazgatóságától azt az értesítést vettük, hogy az 1911. évi május hó 1-től érvényes nyári menetrend tartama alatt a Budapest-nyugoti pályaudvarról este 10 óra 15 perckor Báziásra és Báziásról délután 4 óra 28 perckor Budapest-nyugoti pályaudvarra indított hálókocsi *jul. 1-től aug. 31-ig bezárólag* Jassenován át Oraviczáig, illetve Oraviczáról fog közlekedni.

Részletfizetésre
is szállítunk

**modern amerikai irodai-, úriszoba-
és könyvtár-berendezéseket**

Glogowski és Társa cs. és kir. udv. szállító
Budapest, VI. ker., Andrássy-út 12.

Képes árjegyzék

Ingyen és bérmentve.

Legjobb és legmegbízhatóbb minőségű magyar bácskai kenderből készült gazdasági és műszaki kötélárút

ajánl: **Bleier és Weisz** kötélgyártó cég BUDAPESTEN.
Raktár és iroda: VII, Károly-körút 7.

Továbbá: **TORNAESZKÖZÖK**, valamint kocsizó-lóhálók, szánhálók, gabonaszákok, vízhatlan ponyvák, kender, csepű, vászontömlők, itató- és tűzvédrek, kokusz futószőnyegek és lábtörlők, ruhaszáritó kötelek.

Lawn-tennis hálók, fogolyhálók stb. e szakba vágó árúkat a legjutányosabb eredeti gyári árakon. — Vidéki megrendelések pontosan eszközölteinek.

**MAGYAR KENDER-
ÉS LENIPAR R.-T.**

Előbb: Salzman és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődénkben készülnek a saját kendergyárunkban kikészített, fonódánkban fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak, vízmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített, elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonódánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

SZENT-LUKÁCSFÜRDŐ gyógyfürdő, BUDA.
TÉLI ÉS NYÁRI GYÓGYHELY.

Természetes forró-meleg kénes források, iszapfürdők, iszapborogatások, masszázs, vizgyógyintézet, gőzfürdők, kő- és kádfürdők, gyógyvízuszodák. Olcsó és gondos penzió. Csúsz, köszvény, idegbőrbajok, lakás, ellátás felől kimerítő prospektust küld ingyen a

SZT.-LUKÁCSFÜRDŐ IGAZGATÓSÁGA, BUDA.

A KRISTÁLY-forrás szénsavval telített ásványvíze hasznos ital ÉTVÁGYZAVAROKNÁL és EMÉSZTÉSI NEHÉZSÉGEKNÉL.

A legtisztább és LEGEGÉSZSÉGESEBB asztali és borvíz. — Hathatós szomjcsillapító. — Óvszer fertőző betegségek ellen.

SZT. LUKÁCSFÜRDŐ KÚTVÁLLALAT R.-T., BUDÁN.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok, valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. ==

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami, kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papírkereskedésben

VÉDJEGYE:

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

MAGYAR
RUGGYANTAÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST.

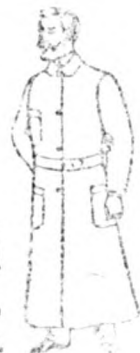

Elszakíthatlan
munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerésszköpeny
Vegyeszköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 13.
Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve.

TARTLER ANTAL BUDAPEST.

Főüzlet: V. ker., Király-utca 100.
Fióközlet: IX. ker., Lónyai-utca 49.

Fűszer-, csemege-, konzerv-, korai
zöldsézelékek-, tea- és déligyümölcs-
kereskedése. ☉ Telefon 165-23.

Legújabb rendszer! A bevásárlá-
sokról eseten-
ként chequeket adunk, amelyek összegyűj-
tése és bemutatása után minden 40 K összegből
1 korona visszatérítetik!

Az Angol Park szállítója.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

☐ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. ☐
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
☐ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált ☐
☐ szerkezetekben. ☐

Elvállalja anyagvizsgálatok kivételét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul.

Előnyös fizetési
feltételek mellett olcsó gyári áron
a legjobb gyártmányú varró, ipari
és gazdasági gépek, úgyszintén
háztartási eszközök kaphatók
TATÁN, FENYVES NÁNDOR
Közgazdasági Áruforgalmi Vá-
lalatánál, Komárom-megye.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és vil-
lanygép-gyártók. BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyező egyletek szer-
ződéses szállítói ajánlják saját
készítményű sérülőkötő, haskötő,
orthopädia-gépeiket; mülábak,
műkezek, lábgépek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányait és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő-inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajai-
nál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agy-
vértorlódásnál unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőeny, vese- és
húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tatibajoknál, méhbajoknál, köszvénynél,
(húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgy-
árnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitri-
cum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szénsavat tartalmaz.

□ ALAPITVA: 1892. ÉVBEN. □
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐ VIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfo-
lyamokon. Részletes ismertető és vezér-
fonal a tanuláshoz az igazgatóságnál kap-
ható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

Alapítattott
1841-ben.

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Budapest

V., Fürdő-utca 2.

◆ Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000 >

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.
Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.
Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám.

◆ **Fiókok Budapesten:**

◆ II., Fő-utca,
◆ II., Margit-körút,
◆ IV., Kossuth Lajos-utca és
Károly-körút sarkán,
◆ V., Váci-körút 74.,
◆ V., Szabadságtér 16.,
◆ VI., Andrásy-út 21.,
◆ VII., Erzsébet-körút 23.,
◆ VII., Lövölde-tér 9.,
◆ VIII., József-körút,
◆ IX., Vámház-körút 5.

◆ **Fiókok a vidéken:**

Brassó, Eszék, Nagykanizsa, Nagysze-
ben, Sopron, Ujpest, Ujvidék. Ezen-
kívül kommanditek és affiliált intéze-
tek az ország, valamint a balkánfélsziget
nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen.

„Continental“ Pneumatik

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilonok ke-
:: rekei részére. ::

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.

WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:

DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

Festékek és lakkok

megbízható, szolid és olcsó beszerzési forrása
KRAVER E. ÉS TÁRSA, BUDAPESTEN
cs. és kir. udvari szállító festék-, kence- és
lakkgyára. Főraktár és iroda: V., Váci-út 34.
szám. »Kraiver festékudvar«.

Ő cs. és kir. Fensége, József főherceg udv. szállítója. A m. kir.
államvasutak, állami gép- és vasgyárak, az összes waggon-
gyárak, Budapest főváros szállítói. ☼☼☼☼☼☼☼☼

HIRMANN FERENC

FÉMONTODE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-
légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és
pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyú-
kat. Vasuti kocsi- és hajó-szerelvényeket. Kereske-
delmi réz- és vas-súlyokat. Ontvényeket minden
ötvezet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetési
szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csövek. Önt-
öttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egész-
ségügyi berendezések. Fayence-árúk.

HOLLANDI

életbiztosító részvénytársaság

(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrenten)

AMSTERDAM.

MAGYARORSZÁGI IGAZGATÓSÁG AZ INTÉZET
SAJÁT PALOTÁJÁBAN:

Budapesten, Kalvin-tér, Baross-utca 1., Ullői-út 2-4. sz.

Bejárat az Ullői-út 4. sz. kapun.

LEGOLCSÓBB DIJAK.

Az 1909-ik év végén 358 millió koronát ::
a biztosítások összege meghaladta.

A tartalékok 107 millió 216,324 K 96 fill.
:: összege:

:: Eddigi 96 millió 370,016 K 33 fill.
Kifizetések:

Ifj. ANDAI ÁRMIN

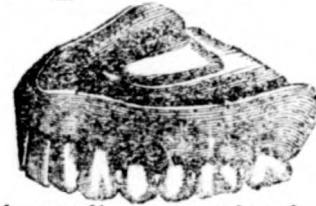
ÉKSZERÉSZ ÉS ÓRÁS

BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 66.

Zenepalota mellett.

*Ékszermunkák, valamint át-
alakítások és óra-javítások
kiváló pontossággal és szak-
szerűen eszközöltetnek.*

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. 1. em.
fogtechnikai és fogorvosi

mütermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfaq Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfaq fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bárkinek megküldetlik.

Mechanikai len- és kenderszövő, kiké- szítő és impregnáló gyár Taussig Sámuel és fiai

Raktár: V., Bálvány-utca 22.

GYŐR

Telefonszám 30-32.

Hazai gyárunkban: mezőgazdasági célokra szolgáló szállító és fuvarozó kocsik részére
alkalmas vízmentes ponyvák, továbbá katonaság, kórházak, hajó és vasúttársaságok vászon-
árú felszerelése készülnek. Gyártunk továbbá len és jutazsákot, bélésvásznakat, szabók,
cipészek és szíjgyártók részére, továbbá rolettagrátit, finom fehér és durva vásznat.

The Consolidated

LONDONI ÉLETBIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, V., SZABADSÁG-TÉR 5. SZ.

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-VEDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest, VII., Rózsa-utca 29. Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM : CIKKEK: Lakásreform és községi telekpolitika. Dr. Ferenczi Imrétől. — Az állami munkásbiztosítási hivatal judikaturája. Dr. Pap Gézá-
tól. — A népművelődés alapkérdése. Dr. Palágyi Menyhértől. — Miért emelkedik állandóan
a balesetek száma? — Egészségügyi szabályok a dolgozó osztályok számára. — Mező-
turi fazekasok. — **SZEMLE:** Munkásbiztosítás: Az országos pénztár igazgatósága. — Az olasz-
magyar balesetbiztosítási egyezmény. — Érdekes jogkérdés. — A cirkuszi alkalmazottak biztosítási kötelezettsége. — Az állami munkásbiztosítási hivatal. — Üzembesorozás. — Munkaadó bejelentési kötelezettségének elévülése. — A nagyszombati pénztár autonómiaja. — A kártérítésre jogosult. — A franciaországi agkori biztosítás. — A nem állandóan alkalmazott munkások biztosítása. — A betegsegélyezési járulék osztályozása. — **Szociális egészségügy:** Füst és korom a német nagyvárosokban. — A bajorországi vidéki lakosság hiányos táplálkozása. — A szájúreg, mint veszélyes infekcióforrás. — Nemzetközi szociálhygienikus kiállítás Romában. — Fogorvosi rendelő intézetek cselédek számára Hamburgban. — Munkáslakások és rokkantbiztosítás. — A harmadik nemzetközi lakáshygienikus kongresszus. — Mozgó fürdőházak. — Nő- és gyermekmunka az angol gyárakban. — **Munkásvédelem:** Viszasságok a sütőiparban. — A kefekötők hivatásbeli betegségei. — Építőmunkások védekezése balesetek ellen. — Ingyenes jogi tanács Poroszországban. — **Joggyakorlat:** Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás. — **Hirdetések.**

Szusz-dasztó- és vegyjari gépek teljes boronozása.
KÜLÖNLEGESSEGEK a glicerin-, szirup-, petroléum-, spiritusz-, likőr-, konyak-, élesztő- és malátagyártás terén, kivonatoló, fátapároló és főzőberendezések. Vizlisztítók, sör- és dohányári berendezések, kazánkovács-munkák és vasszerkezetek.

FÉMONTÓDE.

REICHEL ÉS HEISZLER

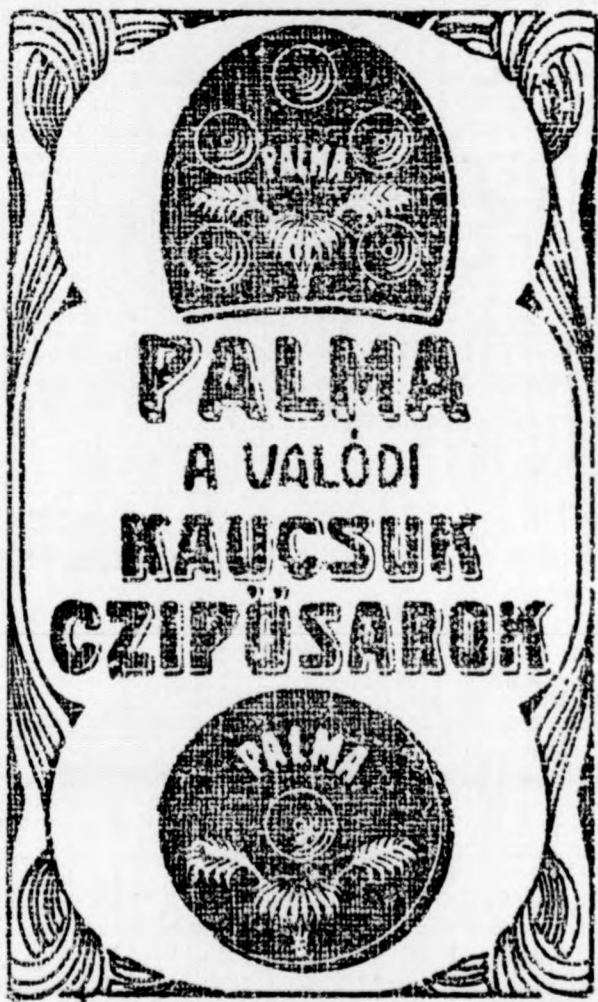
VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.

BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.

Állomás: Kőbánya alsó pályaudvar, waggonkildemények részére saját iparvágány.

Telefon: 50-85 és 98-10. — Sürgőnyezim: Reichel és Heiszler.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

Nay és Róna Faárú- és szállítóeszköz-gyár.
Gépműhely. Központ: Budapest V., Kalmán-utca 15.
Telefon,

Taligák, szállítóeszközök bármely építkezés és iparüzem számára. Diaphragma-szivattyúk. Fecskendők. Emelő-szerszámok. Vasuti szerszámok. ○○○○ Tessék árjegyzéket kéni.

ELSŐ MAGYAR
Csavargyár
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 168. SZ.

Készít mindennemű csavart, szegecses, csavarházat, sinkötő szettek minden szabvány szerint, gépszerkezeti kovácsmunkát, fedélszerkezetet vasból, továbbá az összes vasúti kocsivasalást nyers és fényesre megmunkált kivitelben.

Szent-Margitszigeti üdítővíz
A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes jó hatású, egészségápoló ital. — A Szent-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége saját kezelésében. Telefon 36-52. Telefon 36-52.
Minden jobb fűszerüzletben és vendéglőben kapható.

Császárfürdő Budapest.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hév-vizű gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál. Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság.*

'MATADOR'

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

...

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszij-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselőt és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

FÉMTÖMEG- CIKKEKET

SAJTOLVA, HÚZVA,
NYOMVA, DOMBO-
☆ RÍTVÁ GYÁRT ☆

BARTOS ZOLTÁN

FÉM- ÉS BÁDOGÁRÚ-GYÁRA
BUDAPEST VII, GIZELLA-ÚT 55

Jég.

Természetes vagy műjeget a helybeli piacon házhoz szállítva és be-
rakva; vidékre vagononként vagy
fuvaronként ajánl a legolcsóbb ár-
ban **Weisz G. és Társa**

jégnagytermelő és kereskedő
Budapest VI., Szerecsen-utca 38.

Telefonszám 17-56.

MÁLNÁSI SICULIA GYÓGYVÍZ

az összes hurutos bántalmaknál pótolhatlan.
A gyomorégést azonnal megszünteti. —
Hatásában fölülmulja a continens ösz-
szes hasonló gyógyvizeit és különösen
javaltatik a gége, torok, tüdő, vese, hólyag
és a belek hurutos bántalmainál.

MINDENÜTT KAPHATÓ. Főraktár: BRÁZAV BUDAPEST.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtaluak és fájós lábúak legjobb eredménnyel használják a
szab. Laufer ludtalu-fűzöt.

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

V., Muzeum-körút 9. szám.

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. ■■ WIEN.

Automobil-, kocsi- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselő és raktár:

SALZBERGER SAMU

VI. ker., Andrássy-út 20. szám.

**Dr. PAJOR-
szanatórium és
vizgyógyintézet**

**BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.**

**A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.**

Elsőrangú fürdőhely

LIPIK

Vasut-, posta-, távirda- és telefon-
állomás.

BIZTOSAN GYOGYITJA

a tápcsatorna összes bántalmait,
hurutokat, diabetest, köszvényt,
csúzt, csonttöréseket, gyermek-
és alkati kórokat.

Egyetlen alkalikus, konyha-
sós, jód tartalmú hévíz **64°C.**

**IVÓKURA.
HÉVVIZFÜRDŐK.
SZÉNSAVAS FÜRDŐK.
VIZGYÓGYINTÉZET.
INHALATORIUM.**

A fürdőhelyen 10 kiváló orvos működik.
Prospektust küld a Fürdőigazgatóság.

■■■■ KÖRUTI FÜRDŐ ■■■■

Budapesten, VII., Erzsébet-körút 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KÁD ÉS
HULLAMUSZODA

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ ÉS
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság (Hold-utca 7.)

Ideal

írógép

absolut látható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Vezérképviselői

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battagliai vulkanikus radio-
activ iszappal való *részle-
ges göngyölés*. Csúsz, kösz-
vény, idegzsábák, sebészeti
utóbántalmak és izzadmá-
nyok (hasúri) eseteiben gyors
és radikális eredmény. ☐

Ajánlják orvosaink
☐ legkiválóbbjai. ☐

1909-ik évben 32.000 kezelés.

*Munkásbiztosító pénztárak
figyelmébe ajánlja az Országos
Pénztár 1909. okt. 28-án
megjelent 38.457. sz. körirata.*

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSŐ DR

ROZSDA ELLEN LEG- MEGBIZHATÓBB MÁZ

LEGJOBB HAZAI GYÁRTMÁNY
SIDEROSTHEN-LUBROSE MŰVEK.

Iroda: BUDAPEST, VI., Podmaniczky-u. 27.
Gyár: FIUME.

Aki igazán **SZALÁMIT** akar venni,
jó és ízletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar
szalámi a legtisztább kezelés mellett első
rendű sertéshusból készül. Csak az a va-
lódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólom-
pecséttel van el- látható, a mire
látva, melyen a úgy a rudakban,
gyár védjegye mint a felvágott
állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármin Flai szalámi gyár, Budapest.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY—LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz
és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselőt és raktár: **Barta Győző Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.**

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.